

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	30.09.2019
Received / Makale Geliş	26.07.2019	Published / Yayınlanma	30.09.2019

EDEBÎ ÇEVİRİ VE MİZAH: *BRIDGET JONES'S DIARY* ADLI ESERİN TÜRKÇE ÇEVİRİSİNİN MİZAH UNSURLARININ AKTARIMI AÇISINDAN ANALİZİ¹

LITERARY TRANSLATION AND HUMOUR: THE ANALYSIS OF TURKISH TRANSLATION OF *BRIDGET JONES'S DIARY* IN TERMS OF THE TRANSFER OF ELEMENTS OF HUMOUR

Öğr. Gör. İlknur BAYTAR

Kastamonu Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Kastamonu / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0003-3995-1420

Prof. Dr. Nezir TEMUR

Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-8052-1927

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1417>

Reference: Baytar, İ. & Temur, N. (2019). Edebî Çeviri ve Mizah: Bridget Jones's Diary Adlı Eserin Türkçe Çevirisinin Mizah Unsurlarının Aktarımı Açısından Analizi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(42): 2802-2822.

ÖZET

Mizah, günlük hayatta gerek sözlü, gerek yazılı bir biçimde karşımıza çıkan, karmaşık ve evrensel bir olgu olarak kabul edilmektedir. Evrensel bir kavram olan mizahın diller arasında aktarımı ise son derece kaçınılmazdır. Fakat mizah çevirisi oldukça zordur ve bu konuda araştırmacıların üzerinde hem fikir olduğu herhangi bir kurallar dizisi de henüz ortaya atılmamıştır. Yeni bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkan mizah çevirisi, tek başına araştırılması gereken bir alan olarak kabul görmelidir. Ancak, Türkiye’de henüz bu alanda kapsamlı bir akademik çalışma yapılmamıştır. Bu yüzden, bu makale, Türkiye’de “çıtır, piliç edebiyatı veya çik-lit” olarak da bilinen, “chicken literature (chick- lit)” türünde yazılmış *Bridget Jones's Dairy (Bridget Jones'un Günlüğü)* adlı romanda yer alan mizah unsurlarının İngilizceden Türkçeye nasıl çevrildiği hususuna ışık tutmayı, mizah çevirisi yapacak çevirmenlere ve bu alanda araştırma yapacak araştırmacılara bir bakış açısı sunarak, mizah çevirisine yeni bir yaklaşım getirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, Mizah Çevirisi, Kurgu, Chick-lit

ABSTRACT

Humor is a complex and universal phenomenon that we encounter in oral and written form in daily life. As being universal, transfer of humor between languages is inevitable. But translation of humor is difficult, and any set of rules on which researchers agree has not been proposed yet. Translation of humor, as a new field of study, should be accepted as a field that needs to be investigated separately. However, comprehensive academic study in this field in Turkey has not been conducted yet. Therefore, this study aims to shed light on how humorous elements in *Bridget Jones's Dairy*, an example of chick-lit novel, which is also known as “çıtır, piliç literature or çik-lit” in Turkey, can be translated from English into Turkish and to bring a new approach to humor translation by providing a perspective to translators that will translate humor and researchers that will do research in this field.

Key Words: Translation, Humor Translation, Fiction, Chick-lit

1. GİRİŞ

Hayatın tüm alanlarında karşımıza çıkan ve günlük iletişimin vazgeçilmez bir parçası olan mizah, karmaşık bir olgu olmakla birlikte, içinde var olduğu zaman diliminin özelliklerini de yansıtmaları

¹ Bu makale ilk yazarın, ikinci yazar danışmanlığında yürütmekte olduğu doktora tez çalışması kapsamında üretilmiştir.

açısından değişken ve dinamik bir kavram olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, mizah, evrensel bir kavram olarak da bilinmektedir. Bu yüzden mizahın bir dilden başka bir dile aktarılması da kaçınılmaz olup, disiplinlerarası bir olgu olarak çeviri alanında karşımıza çıkması da son derece olağandır.

Armstrong (2005:183), mizah unsurlarının hem kaynak hem de erek kültürde var olduğu zamanlarda çevirinin mümkün olduğunu ileri sürmektedir ve mizah unsurlarını çevirirken karşılaşılabilecek en önemli sorunlardan birinin de sadece belirli bir kültüre ait olan mizah unsurlarını aktarmak olduğunu ifade ederek bu işin oldukça zor olduğunu vurgulamaktadır. Buna ek olarak, mizah dili büyük oranda yapısal ve anlamsal belirsizliklere dayandığı için, mizah çevirisi yapacak çevirmenlerin hedef ve kaynak dilin yanı sıra, bu iki dilin kültürüne de çok iyi hakim olmaları gerektiği ileri sürülmektedir (Ageli, 2014). Ayrıca, çevirmenlerin mizah çevirisi yaparken, kaynak metnin kaynak kitlede uyandırdığı mizahi duyguyu, hedef metnin de erek kitlede uyandırdığından emin olması gerekir fakat bu oldukça meşakkatli bir süreçtir.

Özetlemek gerekirse; mizah çevirisi söz konusu olduğunda, hem kültürel, hem de dilsel özellikler önemli rol oynamaktadır bu sebeple, çevirmenlerin de bu unsurları bir dilden başka bir dile aktarmaları oldukça güçleşmektedir ve bu yüzden, bazı mizah unsurları zaman zaman hedef metne aktarılamamakta bunun sonucunda da birtakım mizah kayıpları söz konusu olmaktadır (Jabbari ve Ravizi, 2012).

1.1. Mizah Türleri ve Mizah Çevirisinde Kullanılan Stratejiler

Çeşitli araştırmacılar, mizahı bir takım gruplara ayırarak sınıflandırmıştır. Bu başlık altında makalede temel alınan, Berger (1993:18) ve Raphaelson-West'in (1989) ortaya koyduğu mizah türlerine değinilecek olup, bunlar hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

İlk olarak, Berger'in mizah türleri sınıflandırması hakkında bilgi vermek gerekirse; Berger (1993:18) dilsel olarak mizahı; "kinaye, laf kalabalığı, tanımlama, abartı, patavatsızlık, aşağılama, çocuksuluk, ironi, yanlış anlama, gerçekçilik, cinas ve sözcük oyunları, hazır cevaplık, alay, iğneleme ve taşlama" olarak sınıflandırmıştır, bunlara kısaca değinmek gerekirse;

- Kinaye (Allusion): Kinayelerle günlük yaşamda karşılaşılmakla birlikte, kinayelerin sosyal ve siyasi olaylarla yakından alakalı olduğu bilinmektedir (Berger, 1993: 21).
- Laf Kalabalığı (Bombast): Laf kalabalığında, saçma, anlaşılmaz sözler bulunmaktadır ve bu saçmalıklar anlamlı bir mesaja da dönüşebilmektedir, anlatım ise zaman zaman abartılı olup bu abartılı anlatım, mizah duygusunu ortaya çıkarmada büyük öneme sahiptir (Berger, 1993: 25).
- Tanımlama (Definition): Komik tanımları içeren birçok komik sözlükler mevcuttur, mizahi unsurların tanımlarını içeren bu tarz sözlükler, mizah tekniklerini belirlemek için kolaylık sağlamaktadır (Berger, 1993: 30).
- Abartı (Exaggeration): Her abartılı anlatım her zaman komik değildir fakat abartı komik bir durumla ilişkilendirildiğinde mizah duygusu uyandırmaktadır (Berger, 1993: 33).
- Patavatsızlık (Facetiousness): Daha çok şaka amaçlı başvurulan bir yöntem olup dilin ciddi olmayan kullanımı olarak da bilinir (Berger, 1993: 35)
- Tahkir, Aşağılama, Hakaret (Insults): Hakaret içerikli söylemler tek başlarına komik olarak değerlendirilmez fakat abartı ve alaycı söylemlerle kullanıldığında komik olur (Berger, 1993: 40).
- Çocuksuluk (Infantilism): Çocuklar sesleri manipüle etmekten zevk alırken, yetişkinler de tıpkı çocuklar gibi sözcükleri manipüle etmektedir, bu da bir çeşit mizahın ortaya çıkmasına zemin hazırlar (Berger, 1993: 39).
- İroni (Irony): Birçok ironi türü olmakla beraber, temel olarak ironi, bir şey söylemek fakat aksini kastetmektir (Berger, 1993: 40).
- Yanlış Anlama (Misunderstanding): Dilin belirsizliği ve ya dilin bağlamdan çıkarılmasıyla ortaya çıkan yanlış anlamaları ifade etmektedir (Berger, 1993: 43).
- Gerçekçilik (Over literalness): Kelimenin mizahı, bazı karakterlerin dikkate alınıp makul bir şekilde yorumlanmamasına dayanmaktadır ve gerçekçilikte aptallık ve yanlış anlamalar da mevcuttur (Berger, 1993: 41).

- Cinas ve Sözcük Oyunları (Puns and Word Play): Cinaslı söyleyişler ve sözcük oyunları, zeka ve yaratıcılık ürünü olup, mizahlı söylemlerde önemli role sahiptir (Berger, 1993: 45).
- Hazır Cevaplık, Zekayla Alt Etme (Repartee): Sözlü saldırı ile ilişkilendirilen bir teknik olup bir nevi sözlü düellodur, ayrıca, hazır cevaplık, mizahın olmazsa olmaz unsuru olan hakararet ve aşağılama unsurlarını da içermektedir (Berger, 1993: 45-46).
- Alay, İstihza (Ridicule): Alay ya da istihza bir kişiye, olaya ya da düşünceye karşı sözlü bir saldırı şekli olup, kahkaha ve aşağılama duygusu uyandırmak için tasarlanmıştır (Berger, 1993: 48).
- İğneleme (Sarcasm): İğneleme; küçümseyici ve iğneleyici ifadelerin kullanımını içermektedir ve bu açıdan bakıldığında, iğneleme kullanımı mizahi bir duygu uyandırmaktadır (Berger, 1993: 49).
- Hiciv, Taşlama, Yergi (Satire): Hiciv en önemli mizah biçimlerinden biridir. Hiciv, statükoya saldırmanın yanı sıra, aynı zamanda statükoya karşı bir direnç göstergesidir ve hicivde kurumlara, kişilere ve olaylara karşı bir saldırı vardır (Berger, 1993: 49).

Raphaelson-West (1989) ise mizah türlerini dilsel, kültürel ve evrensel mizah olmak üzere üç gruba ayırmaktadır, bunlar hakkında bilgi vermek gerekirse;

- Dilsel Mizah: Dilsel espiriler, dile özgü şakalar olmakla birlikte bu espiriler çevirmesi en güç mizah türü olarak bilinmektedir, sözcük oyunları ve cinaslı söylemler içeren bu tarz şakalar, dille alakalı mizah türü olması sebebiyle yalnızca kaynak dilde mizah etkisi uyandırmaktadır (1989:130).
- Kültürel Mizah: Dilsel mizah, dile dayalı mizah türü olarak kabul edilirken, kültürel mizah ise tamamıyla kültür içerikli mizah türü olup, içerisinde kültürel espiriler barındırmaktadır (Chairina, 2014).
- Evrensel Mizah: Evrensel şakalar, genel olarak belirli bir kültüre ait olmayıp birçok toplumda mizah ve gülme duygusu uyandırmaktadır (Chairina, 2014).

Ayrıca, bu bölümde araştırmacılar tarafından mizah unsurlarını çevirmek için ortaya atılan mizah çeviri stratejileri hakkında da bilgi verilmeye çalışılacaktır.

Attardo'nun (2002) mizah çevirisi için ortaya koyduğu stratejiler aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- İkame: Attardo (2002), ikame işlemini, serbest çeviri olarak nitelendirip, bu tarz bir çevirinin anlamsal düzeyde bir çeviri olmamasına karşın, hedef kitlede mizah duygusu uyandırdığı sürece başarılı olabildiği görüşünü savunmaktadır ve genel olarak ikameyi hedef dildeki anlamın, kaynak dilde o anlamı karşılayan başka bir anlamla yer değiştirmesi olarak tanımlamaktadır.
- Yeniden Üretme: Kaynak dilde yer alan bir takım mizah unsurlarının hedef dilde yer almadığı zamanlarda, çevirmenin aynı mizah unsurunu hedef dilin koşullarına uygun olacak bir şekilde hedef kültürde başka bir strateji tercih ederek yeniden üretmesi olarak bilinmektedir (Attardo, 2002).

Zabalbeascoa da (1993: 299, 1996:251, 2005:185), mizah çevirisi için çeşitli stratejiler öne sürmüştür, bunları incelemek gerekirse;

- Birebir Çeviri: Zabalbeascoa'ya göre uluslararası espiriler, herhangi bir kültürel öge içermediğinden, herhangi bir ikame ya da uyarlamaya ihtiyaç duyulmadan, birebir çeviri stratejisi tercih edilerek hedef metne aktarılabilir (1993; 2005: 189).
- Uyarlama/İkame: Zabalbeascoa (1993: 301), ulusal-kültürel-ve-kurumsal (kültürel) mizahı erek metne aktarırken, bu tür şakaların, içerisinde kültürel öğeler barındırmasından dolayı, erek kültüre uyarlanması gerektiği görüşünü savunmaktadır.
- Yeniden Yapılandırma/ Üretme: Zabalbeascoa (1993: 304), hem ulusal, hem de dilsel espirilerin içerisinde hem kültürel, hem de dilsel öğelerin bulunduğunu ileri sürmektedir; bu sebeple, bu tür karmaşık şakaları hedef dile çevirirken, espirinin tamamıyla yeniden yapılandırılması/ üretilmesi ya da yeni bir espiriyle yer değiştirmesi görüşünü savunmaktadır.

Mateo'ya (1995) göre ise mizah çeviri stratejileri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Kaynak metindeki mizah unsurları, hedef dile birebir çeviri stratejisi kullanılarak aktarılabilir.

- Kaynak metindeki mizah unsuru, hedef dilde kendi anlamına karşılık gelen eşdeğer bir anlam tercih edilerek aktarılabilir.
- Kaynak metinde yer alan mizah unsuru, hedef dilde kendi anlamına karşılık gelen eş anlamlı bir mizahi unsur kullanılarak çevrilebilir.
- Kaynak metindeki mizah unsuru, tam olarak aktarılamadığı zamanlarda mizahi unsur erek metinde bir dipnot verilerek açıklanabilir.
- Kaynak metinde yer alan mizah unsuru, bazı özel durumlarda çıkartılıp hedef metne aktarılmayabilir.

Han (2011) ise; mizah çeviri stratejilerini genel olarak açılama, ikame, tekrar kurgulama, ayırma/ bölme olmak üzere dört kategoride ele almaktadır bunlar hakkında kısaca bilgi vermek gerekirse:

- Açılama: Dilsel mizah unsurlarını aktarırken, açılama, dipnot ve açıklama yardımıyla yapılan birebir çeviri olarak tanımlanmaktadır.
- İkame: İkame stratejisi daha çok sözcük oyunlarını aktarırken kullanılan bir yöntemdir çünkü özel isimler, kültürel öğeler ve sözcük oyunları hedef metne birebir aktarılamamaktadır.
- Tekrar Kurgulama: Kaynak metinde kültürel bir takım öğeler kaynak kültür okuyucusunda mizah etkisi uyandırırken, aynı öğeler kültürel farklılıklar yüzünden hedef kültür okuyucusunda aynı etkiyi bırakmayabilir, bu durumda çevirmen, söz konusu kültürel unsuru hedef kitlede aynı etkiyi uyandıracak bir ifade yardımıyla yeniden kurgulayabilir.
- Ayırma/ Bölme: Bölme stratejisi çoğunlukla iki anlamın bir cümlede verildiği zamanlarda kullanılmaktadır. Örnek vermek gerekirse; mizahi unsur tek bir cümleyle iki farklı anlam ifade ediyorsa, çevirmen bu iki anlamı ikiye bölerek hedef metne iki farklı cümle olarak aktarmaktadır.

Yukarıda anlatılanlardan anlaşılacağı gibi, çeşitli araştırmacılar mizah unsurlarını çevirmek için birtakım çeviri stratejileri ileri sürmüşlerdir ve bu bölümde görüldüğü gibi, bazı araştırmacıların üzerinde mutabık kaldığı benzer mizah çeviri stratejileri bulunmaktadır. Bu çalışmada örneklem olarak tercih edilen eserdeki mizahi unsurların çevirisinde kullanılan stratejileri belirlemek üzere, yukarıda verilen araştırmacıların üzerinde hem fikir olduğu birtakım ortak stratejiler temel alınacaktır, bunları sıralamak gerekirse: birebir çeviri, ikame / uyarılma / serbest çeviri, çıkarma, açılama / dipnot, bölme/ ayırma (Attardo, 2002; Han, 2011; Mateo, 1995; Zabalbaesco, 1993; Zabalbaesco, 2005).

1.2. Kaynak ve Erek Odaklı Çeviri Kuramları

1970'li yıllarından evvel, çoğunlukla kaynak metne sadık kalmayı ve kaynak metnin dokunulmaz olduğu görüşünü temel alan bir çeviri anlayışı varlığını sürdürürken, bu yıllardan sonra, bu anlayış yerini erek kültür ve stratejilerini dikkate alan, erek odaklı bir çeviri anlayışına bırakmıştır (Yalçın, 2015: 54).

Gideon Toury'nin ortaya koyduğu "erek-odaklı" çeviri kuramı, çevirilerin çeviri sonunda kaynak kültür ürünü olmaktan çıkıp, erek kültürün bir parçası hâline geldiği gerçeğine dayanmaktadır, bu kuramı ortaya atarken, Even-Zohar'ın çoğul dizge kuramından büyük ölçüde ilham alan Toury, çevirilerin kaynak kültürden bağımsız bir hale gelerek, hedef kültürün yazınsal dizgesinde kendilerine bir yer edindiğini ve bu şekilde çevirinin kaynak kültürden kopup erek kültürün bir ürünü haline geldiği görüşünü savunmaktadır (Berk, 2005:130).

Ayrıca, erek odaklı çeviri anlayışı çerçevesinde, bir metin erek kültür normları ve hedef kitlenin beklentileri dikkate alınarak çevrilirken, kaynak odaklı çeviri anlayışında ise, kaynak metin ve yazarının biçimsel özellikleri dikkate alınmakta, erek kitlenin beklenti ve ihtiyaçları ise gözardı edilmektedir (Gürçağlar Tahir, 2014:127-128).

1.3. Chick-Lit ve Mizah

Bu çalışmada, içerisinde mizah unsurları bulunan, chick-lit türünde yazılmış, *Bridget Jones's Diary* (*Bridget Jones'un Günlüğü*) adlı roman örneklem olarak seçilmiştir. Türk yazın kültürüne çeviri yoluyla girmeye başlayan bu tür hakkında bilgi vermek gerekirse; chick-lit, kadınlar için kullanılan bir terim olan "chicken (piliç)" ve "literature (edebiyat)" kelimelerinin kısaltması olan "chick" ve "lit" kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş bir terimdir genel olarak bakıldığında, chick-litler 20'li ve

30'lu yaşlarda olan, güzelliklerine, kariyerlerine oldukça düşkün, kentli, kozmopolit, modern ve bekar kadınların hayatlarını konu edinen eserlerdir (Baykan, 2014). Ayrıca, kadın yazarlar tarafından yine kadın okurlar için yazılan bu eserler, popüler kültür unsurlarıyla da yoğrulmuştur (Ferriss ve Young, 2006: 12). 1990'lı yılların ortalarına gelindiğinde ortaya çıkmış olan chick-litlere en önemli örnek, Helen Fielding tarafından kaleme alınıp, 1996 yılında yayımlanan, *Bridget Jones's Diary* (*Bridget Jones'un Günlüğü*) adlı eserdir (Pérez-Serrano, 2009).

Bunlara ek olarak, chick-litler temelinde eserlerdeki kişilerin yani kadın karakterlerin kendilerini keşfetmek için iç dünyalarına yaptığı yolculuğu kaleme alan eserlerdir ve genel olarak bakıldığında, chick-litler oldukça eğlenceli olup, modern kadın karakterlerin deneyimlerini, günlük hayattaki mücadelelerini, ev, aile, aşk, ilişki, iş hayatlarını konu alan, komik ve bir o kadar da gerçekçi kurgulardır (Mlynowski ve Jacobs, 2006: 10).

Ayrıca, yukarıda anlatılanlarla doğru orantılı olarak, chick-litlerin kasıtlı olarak mizah etkisi uyandırmayı hedeflediği de ileri sürülmektedir, örnek vermek gerekirse; *Bridget Jones's Diary* adlı eserin son derece popüler olmasının altında yatan en önemli nedenin, romanın temelinde okuyucuları güldürmeyi başarması olduğu ileri sürülmektedir (Harzewski, 2006: 38).

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE MAKALENİN AMACI

Bu çalışmanın amacı; 21. yy'da yazılmış olan ve güncel mizah unsurları içeren *Bridget Jones's Diary* (*Bridget Jones'un Günlüğü*) adlı chick-lit romanındaki mizah unsurlarını tespit edip, bu unsurların İngilizceden, Türkçeye nasıl aktarıldığını betimlemek ve yorumlamak olduğundan, bu çalışma nitel araştırma örneği olarak kabul edilmektedir. Çünkü nitel araştırmalarda elde edilen veri nicel araştırmanın aksine herhangi bir laboravatuvar ortamında veya anketler yoluyla değil; davranış gözlemi, katılımcı görüşü ya da bu çalışmada olduğu gibi doküman analizi yoluyla elde edilmektedir, veri toplama ve analiz aşamasında temel araç ise; tıpkı bu araştırmada görüldüğü gibi araştırmacının kendisidir (Creswell, 2018; 45; Yıldırım ve Şimşek, 2018;41). Ayrıca, Merriam'ın (2009/2013;43) durum çalışmasını; "sınırlı bir sistemin derinlemesine tanımlanması ve analiz edilmesi" şeklinde, Creswell'in (2018; 97) ise araştırmacının güncel bir olay ya da olaylarla ilgili gözlem, mülakat ve dokümanlar yoluyla ayrıntılı veri elde ederek bir olayı tasvir ettiği nitel bir yaklaşım şeklinde tanımlamasından hareketle bu çalışmanın nitel araştırma desenlerinden durum (vaka) çalışmasına bir örnek teşkil ettiği düşünülmektedir.

2.1. Araştırma Soruları

Bu çalışma aşağıda verilen araştırma sorularına cevap bulmayı amaçlamaktadır, bu soruları sıralamak gerekirse;

1. Makalede kullanılan eserden seçilen örneklerde Raphaelson West'in mizah türü sınıflandırmasına göre hangi mizah türü ne kadar sıklıkla bulunmaktadır?
2. Eserden seçilen örneklerdeki mizahi unsurların çevirisinde tercih edilen mizah çeviri stratejileri nelerdir? Bu stratejilerden en çok hangisi/hangileri tercih edilmiştir ve bu stratejilerin tercih edilme sıklığı nedir?
3. Çalışmada kullanılan eserdeki mizahi unsurların çevirisinde benimsenen çeviri kuramları (kaynak ve erek odaklı) ve bu kuramların görülme sıklığı nedir?
4. Eserden seçilen örneklerde bulunan Raphaelson West'in (1989) mizah türlerine (evrensel, kültürel ve dilsel mizah) göre kullanılan çeviri stratejileri ve bu stratejilerin kullanılma sıklığı nedir?
5. Çevirmen örneklerdeki mizah unsurlarını çevirirken herhangi bir sorunla karşılaşmış mıdır? Karşılaştı ise bunlar nelerdir?
6. Çevirmen örneklerdeki mizahi unsurları aktarırken herhangi bir mizah kaybı yaşanmış mıdır?
7. Eserden seçilen örneklerde tespit edilen Raphaelson West'in (1989) mizah türlerine (evrensel, kültürel ve dilsel mizah) göre benimsenen çeviri kuramları ve bu kuramların örneklerde görülme oranı nedir?

2.2. Veri Toplama Tekniği ve Analizi

Nitel araştırma örneklerinde gözlem, mülakat, görsel işitsel materyal ve doküman olmak üzere dört nitel bilgi kaynağı yer almaktadır (Creswell, 2018; 51). Bu çalışmada ise veriler doküman analiziyle elde edilmiş olup, yukarıda verilen bilgiler ışığında, çalışmada kullanılan veri, chick-lit türünde, Helen Fielding tarafından yazılmış olan, *Bridget Jones's Diary* ve bu eserin Bige Turan tarafından çevrilmiş olan *Bridges Jones'un Günlüğü* adlı eserlerden elde edilmiştir. Bu çalışmada, her ne kadar seçilen roman içerisinde birçok mizah unsuru tespit edilmiş olsa da, toplanan verinin tamamının analizi mümkün olmadığından, romandan toplamda 20 örneklem rastgele seçilmiştir. Buna ek olarak, kaynak ve hedef metinden seçilen örneklem, araştırmacı tarafından önceden tespit edilen belli başlı temalar dikkate alınarak yorumlandığından, toplanan veri, betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir ve bu çalışmada betimsel analiz yöntemi kapsamında belli başlı temalar daha evvel belirlenmiş olup, veri analizi de bu temalar doğrultusunda yapılmıştır. Bunlar hakkında bilgi vermek gerekirse; çalışmanın örneklemini oluşturan eserde geçen mizah türlerini tespit etmek için Berger'in (1993:18) dilsel mizah sınıflandırması ("kinaye, laf kalabalığı, tanımlama, abartı, patavatsızlık, aşığılama, çocuksuluk, ironi, yanlış anlama, gerçekçilik, cinas ve sözcük oyunları, hazır cevaplık, alay, işneleme ve taşlama") ve Raphaelson West'in (1989) ortaya koyduğu mizah türleri (dilsel, evrensel, kültürel mizah) temel alınmıştır. Çevirmenlerin kullandığı mizah çeviri stratejilerini tespit etmek için ise; mizah çevirisi alanında çalışma yapmış olan çeşitli araştırmacıların (Attardo, 2002; Han, 2011; Mateo, 1995; Zabalbaesco, 1993; Zabalbaesco, 2005) mizah çevirisi üzerinde mütabık kaldığı ortak stratejiler olan; birebir çeviri, ikame / uyarılma/ serbest çeviri, çıkarma, açıklama/ dipnot, bölme/ ayırma stratejileri temel alınmıştır. Buna ek olarak, çevirmenlerin mizah unsurlarını çevirirken, kaynak ve erek odaklı çeviri kuramlarından hangisini benimsedikleri ve kaynak eserdeki mizahi unsurların hedef dile nasıl çevrildiği betimsel analiz yöntemiyle tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.3. Sınırlılıklar

Her çalışmada olduğu gibi, bu çalışmada da bir takım sınırlılıklar yer almaktadır bunları açıklamak gerekirse;

- Her birey kendisine has farklı bir bakış açısına sahip olduğundan herkesin her zaman aynı şeye gülmesi ya da aynı tepkiyi vermesi oldukça zordur (Yakın, 1999: 183). Yukarıda anlatılanlarla doğru orantılı olarak, eserde tespit edilen mizahi unsurların herkes tarafından mizah olarak değerlendirilebilecek nitelikte oldukları düşünülse de, mizah göreceli bir kavramdır bu yüzden, bir kişide mizah etkisi uyandıran bir unsurun farklı bir kişide aynı etkiyi uyandırmama ihtimali dikkate alınmalıdır. Bu sebeple, içerisinde mizahi unsur barındırdığı düşünülen örneklemelerin de araştırmacının kişisel tercihi olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır.
- Buna ek olarak, araştırmacının bizzat ortaya koyduğu mizah türlerinin de araştırmacının kişisel kararı olduğu, okuyucuların ise araştırmacının ortaya koyduğu mizah türleriyle de hem fikir olmama ihtimalleri de göz ardı edilmemelidir.

3. ESERİN MİZAH UNSURLARININ AKTARIMI AÇISINDAN ANALİZİ

Bridget Jones's Diary adlı roman, Helen Fielding tarafından kaleme alınmış olup, eserin ilk baskısı 1996 yılında yayımlanmıştır. Çalışmada kullanılan romanın orijinali ise, 2014 yılında Picador tarafından basılmıştır. Makalede kullanılan çeviri roman ise *Bridget Jones'un Günlüğü* başlığıyla, Bige Turan tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilip, 2015 yılında yayımlanmıştır. Romanda tespit edilen mizahi unsurların çevirisi analiz edilmeden önce romanla ilgili kısaca bilgi verilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Eser; hayatını zayıflamaya, gerçek aşkı bulmaya adanmış, kendisiyle ilgili bir takım köklü değişim kararları veren ve yayıncılık sektöründe çalışan, otuzlu yaşlarda ve bekar olan ana karakter Bridget Jones'un hayatını mizahi bir üslupla, günlük şeklinde kaleme almaktadır.

Örnek 1:

Bağlam: Bridget'in annesi, kızı için muhtemel eş adayı olarak düşündüğü, bir süre önce eşinden boşanmış ve üst düzey bir hukukçu olan, aile dostlarının oğlu Mark Darcy ile Bridget'i tanıştırmak için, onu aile dostlarının evinde gerçekleştirecek olan yeni yıl partisine katılmaya ikna eder ve Bridget partiyeye

gönülsüz bir şekilde katılır. Yeni yıl partisine Bridget için muhtemel eş adayı olarak düşünülen Mark Darcy de gelir. Aile dostları Uno, partiye gelir gelmez, Bridget'i apar topar Mark Darcy ile tanıştırmaya çalışır. Aşağıdaki örnekleme, Bridget'in, Mark Darcy hakkındaki ilk izlenimlerine yer verilmektedir.

Kaynak Metin (KM): "He turned round, revealing that what had seemed from the back like a harmless navy sweater was actually a V-neck diamond- pattern in shades of yellow and blue - as favoured by the more elderly of the nation's sports reporters" (Fielding, 2014: 13).

Çeviri Metin (ÇM): "O anda Mark arkasını döndü ve arkadan zararsız bir kazak gibi görünen şeyin, aslında sarılı mavili, baklava desenli bir V yaka bir süveter olduğu (daha çok ulusumuzun yaşlıca spor spikerleri tarafından tercih edilen tarzda) ortaya çıktı" (Fielding, 2015: 19).

Yukarıdaki örnekleme, aile dostlarının evinde düzenlenen yeni yıl partisine katılan ve bu partide aile dostları tarafından Mark Darcy ile tanıştırılmak istenen Bridget, Mark Darcy'nin üzerine giymiş olduğu V yaka süveteri ülkedeki yaşlı spor spikerlerinin tercih ettiği kıyafetlere benzeterek, onunla ilgili ilk izlenimlerini alaycı bir dille ifade etmektedir. Görüldüğü gibi, Berger'in (1993: 18) mizah türleri sınıflandırması dikkate alındığında, bu örnekleme alaycılık yoluyla mizah etkisi yaratılmaya çalışıldığı düşünülmektedir. Örnekleme, mizah duygusu kaynak kültürde yer alan, spor spikerlerinin kıyafet seçimi üzerinden uyandırıldığı için, Raphaelson-West'in (1989) mizah türleri sınıflandırması dikkate alındığında, yukarıda geçen mizah unsurunun kaynak kültüre ait kültürel öge içermesinden ötürü, kültürel mizah kategorisinde olduğu düşünülmektedir. Kültürel mizahın erek kültüre uyarlanarak aktarılması gerektiğini savunan araştırmacıların görüşüyle doğru orantılı olarak, çevirmenin de KM'de geçen ve birebir çevrildiğinde "ülkedeki spor spikerlerinin daha yaşlıları tarafından tercih edildiği gibi" anlamına gelen "...as favoured by the more elderly of the nation's sports reporters" (Fielding, 2014: 13), cümlesini erek kitleyi dikkate alıp, erek odaklı ikame stratejisi kullanarak ÇM'ye "... (daha çok ulusumuzun yaşlıca spor spikerleri tarafından tercih edilen tarzda)..." (Fielding, 2015: 19), olarak aktardığı düşünülmektedir.

Örnek 2:

Bağlam: Yeni yıl partisinde Mark Darcy ile tanışan Bridget, Mark Darcy'nin, kendisini son derece itici ve korkunç bulduğunu düşünür. Aşağıdaki örnekleme ise bu konu hakkındaki düşüncelerini ifade eden Bridget'in, Mark Darcy'nin kıyafet seçimleri ile ilgili aşağılayıcı ve alaycı görüşlerine yer verilmektedir.

KM: "2 a.m. Oh, why am I so unattractive? Why? Even a man who wears bumblebee socks thinks I am horrible. Hate the New Year" (Fielding, 2014: 16-17).

ÇM: "02.00 Ah, neden bu kadar iticiyim? Neden? Arı desenli çorap giyen bir erkek bile korkunç olduğumu düşünüyor. Yeni yıldan nefret ediyorum" (Fielding, 2015: 23).

Yukarıdaki örnekleme, Mark Darcy'nin kendisini itici bulduğunu düşünen Bridget, bir taraftan bu durumdan şikayet ederken, bir taraftan da "arı desenli çorap giyen bir erkek" (Fielding, 2015: 23), tarafından bile korkunç bulunduğu vurgu yaparak, Marck Darcy'i aşağılamakta ve onunla alay etmektedir. Görüldüğü üzere, bu örnekleme, alaycılık ve aşağılama yoluyla mizah etkisi uyandırılmaya çalışıldığı düşünülmekle birlikte, söz konusu mizah türünün herhangi bir kültürel unsur içermemesi sebebiyle, evrensel mizah olduğu düşünülmektedir. Fakat örnekleme, mizah türünün herhangi bir kültürel unsur içermemesine rağmen çevirmenin, KM'de "2 a.m. Oh, why am I so unattractive? Why? Even a man who wears bumblebee socks thinks I am horrible. Hate the New Year" (Fielding, 2014: 16-17), bölümünde yer alan ve birebir çevrildiğinde "yaban arısı çoraplar" anlamına gelen "bumblebee socks" ifadesini, erek kültüre birebir çevirmekten ziyade, erek kitlenin bu bölümü daha iyi anlayabilmesi adına, ÇM'de "02.00 Ah, neden bu kadar iticiyim? Neden? Arı desenli çorap giyen bir erkek bile korkunç olduğumu düşünüyor. Yeni yıldan nefret ediyorum" (Fielding, 2015: 23), bölümünde yer alan "arı desenli çorap" ifadesine kaynak metinde yer almayan "desenli" kelimesini ekleyip, bu bölümü ÇM'ye uyarlama yaparak aktardığı düşünülmektedir. Çevirmenin, bu örnekleme, erek kitleyi dikkate alıp, ikame stratejisi tercih etmesinden ötürü, erek odaklı bir çeviri anlayışı tercih ettiği ileri sürülmektedir.

Örnek 3:

Bağlam: Bridget bir pazar günü ailesini ziyarete gider. Annesi kilisedeki papazın eşcinsel olduğunu fark ettiğinden bahseder. Eşcinselliğe karşı eleştirel bir tavır sergileyen Bridget'in annesi, bu durumu çok saçma bulduğunu söyleyerek, insanları tercihlerini değiştirmek için ikna etmenin mümkün olduğunu ileri sürer. Bridget ise, annesinin eşcinsellik hakkındaki görüşlerine kesinlikle katılmaz. Bunun üzerine aşağıdaki örnekleme, Bridget ve ailesi arasında eşcinsellik hakkında geçen sohbeti yer verilmektedir.

KM: 'Mother,' I said. 'Tom has known he was a homosexual since he was ten.' 'Oh, darling! Honestly! You know how people get these silly ideas. You can always talk them out of it.' 'Does that mean if I talked to you really persuasively you'd leave Dad and start an affair with Auntie Audrey?' 'Now you're just being silly, darling,' she said. 'Exactly,' Dad joined in. 'Auntie Audrey looks like a kettle' (Fielding, 2014: 38).

ÇM: "Anne", dedim. "Tom eşcinsel olduğunu on yaşından beri biliyor." "Ah, tatlım! Cidden mi! İnsanlar bu aptalca fikirlere nasıl kapılır bilirsin. Her zaman tersine ikna etmenin bir yolu vardır." "Yani o zaman ben de seni ikna etsem, babamı terk edip Audrey Teyze'yle ilişkiye başlar mısın?" "İşte şimdi saçmaladın hayatım." "Kesinlikle," diye katıldı babam. "Audrey teyzen çaydanlığa benziyor." (Fielding, 2015: 46).

Yukarıdaki örnekleme, Bridget ve ailesi arasında eşcinsellik hakkında geçen sohbette, Bridget'in babası KM'de geçen "Auntie Audrey looks like a kettle" (Fielding, 2014: 38), sözlerini sarf ederek, Audrey adlı kadınla alay etmektedir. Görüldüğü üzere, bu örnekleme alaycılık yoluyla mizah etkisi yaratılmaya çalışılmış olup, örnekleme mizah türü herhangi bir kültürel unsur içermediğinden dolayı evrensel mizah kategorisinde düşünülmektedir. Bu yüzden, çevirmenin de, herhangi bir uyarlama yapma ihtiyacı duymadan, KM'de geçen bu ilgili kısmı, kaynak metne sadık kalıp, kaynak odaklı birebir çeviri stratejisi tercih ederek ÇM'ye "Audrey teyzen çaydanlığa benziyor." (Fielding, 2015: 46) olarak aktardığı ileri sürülebilir.

Örnek 4:

Bağlam: Bridget, bir akşam arkadaşlarına yemeğe davet edilir ve yemekte bir kaç evli çift daha bulunacaktır. Bridget de bu davette bekar olan tek kişi olarak, kendisini bir kız kurusu gibi hissedeceğini düşünmektedir bu yüzden, davete katılmak istemez ama kabalık etmemek için katılır. Aşağıdaki örnekleme, yemeğe katılan evli çiftler ve Bridget arasında, Bridget'in bekarlığı hakkında geçen sohbeti yer verilmektedir.

KM: At dinner Magda had placed me, in an incestuous-sex-sandwich sort of way, between Cosmo and Jeremy's crashing bore of a brother. 'You really ought to hurry up and get sprogged up, you know, old girl,' said Cosmo, pouring a quarter of a pint of '82 Pauillac straight down his throat. 'Time's running out.' (Fielding, 2014: 41).

ÇM: "Yemek sofrasında Magda beni enstest bir seks sandviçi gibi Cosmo ve Jeremy'nin sıkıcı kardeşinin arasına oturttu. "Cidden elini çabuk tutup bir çocuk yapmalısın yaşlı kız," dedi Cosmo. Sonra da koca bir yudum kırmızı şarabı yuvarladı. "Zaman geçiyor..." (Fielding, 2015: 49).

Yukarıdaki örnekleme görüldüğü üzere, Bridget arkadaşlarının yemek davetine katılır. Yemekte genel olarak evli çiftler vardır ve Bridget'in bekarlığından konu açılır. İçlerinden Cosmo, KM'de geçen "You really ought to hurry up and get sprogged up, you know, old girl,' said Cosmo, pouring a quarter of a pint of '82 Pauillac straight down his throat" (Fielding, 2014: 41), bölümünde görüldüğü gibi, Bridget için "old girl" ("yaşlı kız") ifadesini kullanarak Bridget'in bekar ve çocuksuz oluşuyla alay etmektedir. Anlaşılacağı üzere, bu örnekleme alaycılık yoluyla mizah etkisi uyandırılmaya çalışılmış olup, söz konusu mizah unsuru herhangi bir kültürel unsur içermemektedir. Bu yüzden, evrensel mizah kategorisinde değerlendirilebilir. Çevirmenin ise bundan ötürü, KM'de geçen bu bölümü, kaynak metne sadık bir şekilde, kaynak odaklı birebir çeviri stratejisi kullanarak ÇM'ye "Cidden elini çabuk tutup bir çocuk yapmalısın yaşlı kız," dedi Cosmo. Sonra da koca bir yudum kırmızı şarabı yuvarladı" (Fielding, 2015: 49), bölümünde görüldüğü gibi "yaşlı kız" ifadesini kullanarak aktardığı düşünülmektedir.

Örnek 5:

Bağlam: Patronu Daniel ile görüşmeye başlamasına rağmen, Bridget'in hala ciddi bir ilişkisi yoktur ve Sevgililer Günü'ne de az bir süre kalmıştır. Fakat belli bir süredir de patronu Daniel'dan ses seda çıkmamaktadır. Aşağıdaki örnekte, bu duruma içerleyen Bridget'in, kapitalizmin bir parçası olan ve insanlara dayatılan Sevgililer Günü hakkındaki yergi dolu görüşüne yer verilmektedir.

KM: Still no word from Daniel....Worst of it is, only a week and a bit to go till impending Valentine's Day humiliation. No way will I get any cards. Toy with idea of flirting energetically with anyone I think might be induced to send me one, but dismiss as immoral (Fielding, 2014: 42).

ÇM: Daniel'dan hala ses yok...En kötüsü de önümde bekleyen Sevgililer Günü aşağılamasına yaklaşık bir hafta kalmış olması. Kesinlikle kimseden kart almayacağım. Bana bir kart gönderme ihtimali olan herkesle flört etmek geliyor içimden fakat bunun ahlaka aykırı olduğunu düşünüp bu fikri kafamdan atıyorum (Fielding, 2015: 50-51).

Yukarıdaki örnekte Sevgililer Günü'nün yaklaşmasına çok az kaldığını fark eden Bridget, ciddi bir ilişkisi olmamasından ve bu Sevgililer Günü'nü de yalnız geçirme ihtimalini göz önünde bulundurmasından dolayı son derece üzgündür ve Sevgililer Günü'nü, özellikle de sevgilisi olmayanlar için bir aşağılama günü olarak değerlendirerek, bu sistem hakkında taşlama yapmaktadır. Görüldüğü üzere, bu örnekte taşlama yoluyla mizah etkisi uyandırılmaya çalışılmış olup, söz konusu mizah etkisi kaynak kültüre ait kültürel bir unsur olan, Sevgililer Günü üzerinden yaratıldığı için, örnekteki mizahın kültürel mizah olduğu düşünülmektedir. Çevirmenin ise, KM'de geçen "Valentine's Day humiliation" (Fielding, 2014: 42), ifadesini kaynak metne sadık bir şekilde, kaynak odaklı birebir çeviri stratejisi tercih ederek, ÇM'ye "Sevgililer Günü aşağılaması" olarak aktardığı düşünülmektedir.

Örnek 6:

Bağlam: Bridget yeni yılın gelmesiyle birlikte yaşamında yeni bir sayfa açmıştır ve hayatında kilo verme, yiyip içtiğine, alkol ve sigara tüketimine dikkat etme gibi bir takım değişiklikler yapmayı planlamıştır. Bununla birlikte Bridget, belirtilen konularda kat ettiği değişiklikleri ise bir günlük şeklinde kaleme almaya başlamıştır. Aşağıdaki örnekte, Bridget'in aldığı bu kararlar doğrultusunda hayatında gerçekleştirdiği değişimlere yer verilmektedir.

KM: Thursday 9 February

"9st 2 (extra fat presumably caused by winter whale blubber), alcohol units 4, cigarettes 12 (v.g.), calories 2845 (v.cold)." (Fielding, 2014: 45).

ÇM: 9 Şubat Perşembe

"Kilo 57,5 (kış balinası gibi tıknadığım için depolanan fazla yağlardan olsa gerek), alkol 4, sigara 12 (çok iyi), kalori 2845 (çok soğuk ondan)" (Fielding, 2015: 54).

Yukarıdaki örnekte, yeni yılda hayatında yapmaya karar verdiği değişiklikleri günlük şeklinde kaleme alan Bridget, aldığı extra kalorinin sebebini KM'de "9st 2 (extra fat presumably caused by winter whale blubber)...."(Fielding, 2024: 45), bölümünde görüldüğü gibi abartılı bir üslupla ifade etmektedir. Bu örnekte mizah etkisi abartı yoluyla uyandırılmaya çalışılmakla birlikte, örnekteki mizah türü herhangi bir kültürel unsur içermemektedir. Bu yüzden, söz konusu mizah türü evrensel mizah kategorisinde değerlendirilebilir. Fakat çevirmenin, birebir çevrildiğinde yaklaşık olarak "Kilo 57,5 (fazla yağ büyük ihtimalle kış balinası yağından kaynaklandı)" anlamına gelen "9st 2 (extra fat presumably caused by winter whale blubber)...."(Fielding, 2024: 45), bölümünü, erek kitle tarafından muhtemelen daha iyi anlaşılabilmesi adına erek odaklı, ikame stratejisi kullanarak ÇM'ye "Kilo 57,5 (kış balinası gibi tıknadığım için depolanan fazla yağlardan olsa gerek)...." (Fielding, 2015:54), bölümünde görüldüğü gibi "kış balinası gibi tıknamak" şeklinde uyarılama yaparak aktardığı düşünülmektedir.

Örnek 7:

Bağlam: Sonunda Sevgililer Günü gelip çatar. Bridget apartman boşluğunda bir buket çiçek bulur ve bu çiçekleri patronu Daniel'in kendisine gönderdiğini düşünerek sevinçten çılgına döner. Bu sırada

komşusu Vanessa da kapıya çıkar ve Bridget'in elindeki çiçek buketini görür. Aşağıdaki örneklemede Vanessa ve Bridget arasında çiçek buketi hakkında geçen sohbeteye yer verilmektedir.

KM: 'Ooh, they look nice,' she said enviously. 'Who are they from?' 'I don't know!' I said coyly, glancing down at the card. 'Ah...' I tailed off. 'They're for you.' 'Never mind. Look, this is for you,' said Vanessa, encouragingly. It was an Access bill (Fielding, 2014: 50).

ÇM: " "Ah ne kadar güzeller," dedi kıskanarak. "Kimdenmiş?" "Bilmem!" dedim utangaçlık içinde ve sonra karta göz attım. "Ah..." derken sesim kesildi. "Sana gelmiş." "Boş ver. Bak, bu da sana gelmiş," dedi Vanessa yüreklendirircesine. Access kartımın faturası" (Fielding, 2015: 58).

Yukarıdaki örneklemede, önce çiçeklerin kendisine geldiğini düşünen Bridget, komşusunun çiçekler hakkında sorduğu sorulara cevap verirken, çiçekle birlikte gelen kartı okur. Kartı okuduktan sonra, durumu tamamen yanlış anladığını, çiçeklerin aslında ona değil de, komşusu Vanessa'ya geldiğini anlayan Bridget, büyük bir hayal kırıklığı yaşar. Bunun üzerine, komşusu da Bridget'e gelen şeyin çiçek değil de kredi kartı ekstresi olduğunu söyleyerek onun bu durumuyla alay eder. Görüldüğü üzere, bu örneklemede yanlış anlama ve alaycılık yoluyla mizah etkisi uyandırılmaya çalışılmış olup, söz konusu mizah unsuru herhangi bir kültürel unsur içermemektedir bu yüzden evrensel mizah kategorisinde değerlendirilebilir. Çevirmenin de bu yüzden, KM'de geçen, " 'They're for you.' 'Never mind. Look, this is for you,' said Vanessa, encouragingly. It was an Access bill (Fielding, 2014: 50), bölümünü kaynak metne sadık bir şekilde, kaynak odaklı birebir çeviri stratejisi tercih ederek, ÇM'ye "Sana gelmiş." "Boş ver. Bak, bu da sana gelmiş," dedi Vanessa yüreklendirircesine. Access kartımın faturası" (Fielding, 2015: 58), olarak aktardığı ileri sürülebilir.

Örnek 8:

Bağlam: Patronu Daniel ile arası bozulan Bridget, iş çıkışı, iş arkadaşlarıyla durum değerlendirmesi yapmak üzere bir kafeye gider ve bir kriz toplantısı yapar. Aşağıdaki örneklemede, Bridget ve arkadaşları arasında bekarlık hakkında geçen sohbeteye yer verilmektedir.

KM: "Also Jude had heard survey on the radio that by the turn of the millennium a third of all households will be single, therefore proving that at last we are no longer tragic freaks. Shazzer guffawed and said, 'One in three? Nine out of ten, more like.'" (Fielding, 2014: 77).

ÇM: "Ayrıca Jude, radyoda yeni bin yılda her üç evden birinde bekarların yaşayacağını duymuş; böylece en azından trajik ucubeler olmadığımıza ikna olduk. Shazzer kahkahayı bastı ve "Her üç evden biri mi? Daha çok on evden dokuzu," dedi" (Fielding, 2015: 85).

Yukarıdaki örneklemede, Bridget ve kendisi gibi bekar olan iş arkadaşları arasında bekarlık hakkında geçen sohbeteye, bir radyoda yapılan anket sonucuna göre; bekar sayısının azımsanmayacak kadar çok olduğunun ortaya çıkması üzerine Bridget ve iş arkadaşları, KM'de geçen "...by the turn of the millennium a third of all households will be single, therefore proving that at last we are no longer tragic freaks. Shazzer guffawed and said, 'One in three? Nine out of ten, more like.'" (Fielding, 2014: 77), bölümündeki cümleleri sarf ederek, bekar oluşlarıyla ilgili kendileriyle alay etmektedirler. Görüldüğü gibi, bu örneklemede alaycılık üzerinden mizah etkisi uyandırılmaya çalışılmakla birlikte, söz konusu örneklemedeki mizah türü herhangi bir kültürel unsur içermediğinden ötürü evrensel mizah kategorisinde değerlendirilebilir. Çevirmenin de bu yüzden herhangi bir uyarlamaya ihtiyaç duymadan, kaynak odaklı birebir çeviri stratejisi kullanarak, ilgili bölümü ÇM'ye "...yeni bin yılda her üç evden birinde bekarların yaşayacağını duymuş; böylece en azından trajik ucubeler olmadığımıza ikna olduk. Shazzer kahkahayı bastı ve, "Her üç evden biri mi? Daha çok on evden dokuzu," dedi" (Fielding, 2015: 85), olarak aktardığı düşünülmektedir.

Örnek 9:

Bağlam: Aşağıdaki örneklemede, *Blind Date* (Çöpçatanlık Programlar) tarzındaki programları izlemeyi seven Bridget ve popüler Tv programlarına ve dizilere nazaran, edebi eser taraftarı olan arkadaşı Perpetua arasında, *Blind Date* (Çöpçatanlık Programlar) gibi çöpçatanlık programları ve edebi eserlerle ilgili geçen sohbeteye yer verilmiştir.

KM: 'Oh, Blind Date is "good", is it?' sneered Perpetua 'Yes, it's very good.' 'And you do realize *Middlemarch* was originally a book, Bridget, don't you, not a soap?' I hate Perpetua when she gets like this. Stupid old fartarse bag" (Fielding, 2014: 100).

ÇM: "Aaa, Saklambaç güzel yani öyle mi?" diye tısladı Perpetua. "Evet, çok güzel." "Ve sen de *Middlemarch*'ın aslında bir kitap olduğunu, pembe dizi ya da bir sıvı sabun markası olmadığını biliyorsun, değil mi?" Böyle yaptığı zaman Perpetua'dan nefret ediyorum. Aptal, yaşlı, koca kıçlı (Fielding, 2015: 108-109).

Yukarıdaki örnekte, Bridget'in iş arkadaşı Perpetua, popüler Tv programlarını seven Bridget'in edebiyat bilgisiyle alay etmektedir. Görüldüğü üzere, bu örnekte alaycılık yoluyla mizah etkisi uyandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Örnekteki mizah etkisi kaynak kültüre özgü bir eser olan *Middlemarch* adlı bir kitap üzerinden yaratıldığı için bu mizahın kültürel mizah olduğu söylenebilir. Çevirmen de KM'de geçen "'And you do realize *Middlemarch* was originally a book, Bridget, don't you, not a soap?'" (Fielding, 2014: 100), bölümünü hedef metne aktarırken KM'de geçmeyen "pembe dizi" ifadesini ekleyerek ikame yoluna gitmiştir ve bu bölümü ÇM'ye " "Ve sen de *Middlemarch*'ın aslında bir kitap olduğunu, pembe dizi ya da bir sıvı sabun markası olmadığını biliyorsun, değil mi?..." (Fielding, 2015:109), olarak aktarmıştır. Çevirmenin, KM'yi birebir çevirmek yerine ikame stratejisi kullanarak hedef metne uyarlamasından ötürü, erek odaklı bir çeviri anlayışı benimsediği düşünülmektedir.

Örnek 10:

Bağlam: Aşağıdaki örnekte, Perpetua, bir önceki örnekte Bridget ile arasında geçen Tv programları ve edebi eserler hakkındaki sohbeti alaycı bir şekilde Avukat Mark Darcy'e aktarmaktadır.

KM: "Bridget is one of these people who thinks the moment when the screen goes back on Blind Date is on a par with Othello's 'hurl my soul from heaven' soliloquy,' she said, hooting with laughter " (Fielding, 2014: 101).

ÇM: " "Bridget, Saklambaç'ta ekranın kararması anını Othello'nun 'ruhumu cennetten kovun' tiradıyla aynı derecede önemli bulan insanlardan," dedi gülmekten kırılarak" (Fielding, 2015: 110).

Yukarıdaki örnekte, Perpetua'nın, Bridget ile Tv programları ve edebiyat ile ilgili gerçekleştirdikleri sohbeti yukarıdaki bölümde görüldüğü üzere avukat Mark Darcy'e alaycı bir şekilde aktarmasından dolayı bu örnekte alaycılık yoluyla mizah etkisi yaratılmaya çalışıldığı düşünülmektedir. Bu bölümde, kaynak kültüre ait edebiyatta geçen "Othello" adlı eserde geçen bir tirad üzerinden mizah yapılmaktadır. Bu sebeple, bu mizah türünün kültürel mizah olduğu düşünülmektedir çünkü örnekte geçen kültürel unsur hedef metnin kültürüne oldukça uzaktır. Fakat kültürel mizah çevirisinde, kaynak metnin hedef kültüre uyarlanması gerektiğini savunan araştırmacıların düşüncelerinin aksine, çevirmenin, kaynak odaklı bir çeviri anlayışı benimseyip, birebir çeviri stratejisi tercih ederek, bu bölümü ÇM'ye aktardığı görülmektedir. Ancak, her ne kadar, çevirmenin bu unsuru birebir çeviri stratejisi tercih ederek hedef metne aktardığı düşünülse de söz konusu espirinin kültürel nitelikli olmasından ötürü, erek kitlede, kaynak kültür edebiyatına hakim olanlar dışında, mizah duygusu uyandırma ihtimalinin düşük olduğu düşünülmektedir.

Örnek 11:

Bağlam: Annesinin kızı Bridget'i güzelleştirmek adına gösterdiği ilginin Bridget tarafından reddedilmesinin ardından aşağıdaki örnekte, annesinin aynı konuda ısrarcı tavırlarına yer verilmektedir.

KM:...Auntie Una was just saying the other day: if you'd had something a bit more bright and cheerful on at the turkey curry buffet Mark Darcy might have shown a bit more interest. Nobody wants a girlfriend who wanders round looking like someone from Auschwitz, darling.' (Fielding, 2014: 130-131).

ÇM: "...Una teyzen geçen gün söylüyordu, eğer körili hindide biraz daha parlak ve neşeli bir şeyler giyseydin Mark Darcy seninle daha fazla ilgilenebilirdi. Kimse Auschwitz kaçkını gibi dolaşan bir kız arkadaş istemez canım." (Fielding, 2015: 141).

Yukarıdaki örneklemede, annesi Bridget'in fiziksel görüntüsüyle ilgili alaycı ve aşağılayıcı sözler sarf etmektedir. "Auschwitz" hakkında bilgi vermek gerekirse; "Auschwitz", Nazi Almanyası döneminde kurulmuş olan toplama kampının adı olup, kaynak kültüre ait bir unsur olduğundan, hedef kitlede aynı mizah etkisini uyandırmayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple, söz konusu mizah unsurunun kültürel mizah katagorisinde değerlendirilebileceği ileri sürülebilir. Çevirmenin böyle bir durumda uyarılama yapmasının daha uygun olacağı düşünülürken, çevirmenin ise, KM'de geçen "Nobody wants a girlfriend who wanders round looking like someone from Auschwitz, darling." (Fielding, 2014:131), ifadesini düşünülenin aksine, kaynak odaklı birebir çeviri stratejisi kullanarak, ÇM'ye "Kimse Auschwitz kaçkını gibi dolaşan bir kız arkadaş istemez canım" (Fielding, 2015: 141), olarak aktardığı düşünülmektedir.

Örnek 12:

Bağlam: Arkadaşı Tom ile buluşmaya giden Bridget, yaşının ilerlediğini düşünerek dış görünüşüne daha fazla önem vermeye karar verir ve saatlerce uğraşarak kendisine makyaj yapar. Aşağıdaki örneklemede, Bridget'in bu yeni görünüşü hakkında Tom ile arasında geçen sohbet yer verilmektedir.

KM: 'Good God,' said Tom when I arrived. 'What?' I said. 'What?' "Your face. You look like Barbara Cartland.".... 'I look really old for my age, don't I?' I said, miserably. 'No, you look like a five- year-old in your mother's make-up,' he said. 'Look.' (Fielding, 2014: 148).

ÇM: "Tom yanına gelince, "Aman Tanrım," dedi. "Ne var?" dedim. "Ne?" "Suratın. Barbara Cartland gibi olmuşsun."...."Yaşıma göre sahiden yaşlı gözüküyorum, değil mi? dedim perişan halde. "Hayır, annesinin makyaj malzemeleriyle yüzünü boyamış beş yaşında çocuk gibi görünüyorsun," dedi Tom. "Baksana haline." (Fielding, 2015: 159).

Yukarıdaki örneklemede, Bridget'in arkadaşı Tom, Bridget'in güzelleşmek uğruna kendisine makyaj yapmasıyla ve bunun sonucunda kavuştuğu görüntüyle alay etmektedir. Tom'un onu janjanlı kıyafetler giyen ve yoğun makyajlı halleriyle dikkat çeken İngiliz yazar Barbara Cartland'a benzetmesiyle mizah duygusu uyandırdığı düşünülmektedir. Bu örneklemede, yazarın kaynak kültüre ait ve kaynak kitle için anlam ifade eden Barbara Cartland figürünü, mizah etkisi yaratmak için kullanmasından ötürü söz konusu mizah türünün kültürel mizah olduğu söylenebilir. Çevirmenin de KM'de geçen bu bölümü herhangi bir uyarılama yoluna gitmeden kaynak metne sadık kalıp, kaynak odaklı çeviri anlayışı çerçevesinde, birebir çeviri stratejisi kullanarak ÇM'ye "Tom yanına gelince, "Aman Tanrım," dedi. "Ne var?" dedim. «Ne?" "Suratın. Barbara Cartland gibi olmuşsun." (Fielding, 2015: 159), olarak çevirmeyi tercih ettiği görülmektedir.

Örnek 13:

Bağlam: Bir önceki örneklemede belirtildiği gibi yaşının ilerlediğini düşünen Bridget, daha genç ve bakımlı gözükme için uzun uğraşlar vererek abartılı bir makyaj yapar. Fakat bu konuda başarılı olamaz. Onu gören arkadaşı Tom ise, onun bu görüntüsüyle alay eder. Bunun üzerine, Bridget bulunduğu ortamda aynaya bakar ve kendi görüntüsü hakkındaki görüşlerini aşağıdaki örneklemede, alaycı ve espirili bir üslupla dile getirmektedir.

KM: I glanced in the mock Victorian pub mirror. I looked like a garish clown with bright pink cheeks, two dead crows for eyes...Suddenly I understood how old women end up wandering around over-made-up with everyone sniggering at them and resolved not to snigger any more (Fielding, 2014:149).

ÇM: "Sözde Viktoryen tarzdaki barın aynasına baktım. Cart pembe yanaklı, gözlerinin olduğu yerde iki yarasa ölüsü bulunan...rüküş bir palyaçodan farkıydım. Birdenbire yaşlı kadınların herkes arkalarından kıkırdaşırken nasıl aşırı makyajla ortalıkta dolaştıklarını anladım ve artık onlara gülmemeye karar verdim" (Fielding, 2015: 159).

Bir önceki örneklemede görüldüğü gibi, yukarıdaki örneklemede, arkadaşı Tom'un, Bridget'in görüntüsüyle, alay etmesi üzerine aynaya bakan Bridget, kendisine yaptığı makyaj sonucunda, KM'de geçen "I looked like a garish clown with bright pink cheeks, two dead crows for eyes...." (Fielding, 2014:149), sözlerini sarf ederek, görüntüsüyle ilgili kendisini aşağılamakta ve kendisiyle alay etmektedir. Görüldüğü gibi, bu örneklemede aşağılama ve alay yoluyla mizah etkisi uyandırılmaya

çalışılmış olunup, örneklemedeki mizah, kaynak kültüre dair herhangi bir kültürel unsur içermediğinden ötürü, evrensel mizah olarak düşünülmektedir. Fakat, örneklemedeki mizahın herhangi bir kültürel unsur içermemesine rağmen, çevirmenin KM’de geçen ve birebir çevrildiğinde “parlak pembe yanaklar, gözlerinin olduğu yerde iki karga ölüsü bulunan cafcacflı palyaço gibi görünüyordum” anlamına gelen “I looked like a garish clown with bright pink cheeks, two dead crows for eyes....” (Fielding, 2014:149), bölümünü erek kitleyi dikkate alıp, erek odaklı, ikame stratejisi kullanarak ÇM’ye “Cart pembe yanaklı, gözlerinin olduğu yerde iki yarasa ölüsü bulunan...rüküş bir palyaçodan farksızdım” (Fielding, 2015: 159), olarak uyarladığı görülmektedir.

Örnek 14:

Bağlam: Bridget ve Daniel küçük bir tatil kaçamağı yapmak için bir yere gider. Kaldıkları oteli Bridget seçer. Fakat otel bekledikleri gibi değildir ve otelde bir düğün organizasyonu vardır. Hatta otele düğün için gelmeyip, otelde kalan tek çift Bridget ve Daniel’dir. Yaşanan bu talihsiz olay üzerine aşağıdaki örneklemede, Bridget ortamı yumuşatmak için, Bosna’da yaşanan savaştan konu açıp, Daniel ile bu konu hakkında sohbet etmeye çalışmaktadır.

KM: ‘To be honest, I never feel I’ve quite *pinned down* what’s going on in Bosnia. I thought the Bosnians were the ones in Sarajevo and the Serbians were attacking them, so who are the Bosnian Serbs?’ ‘Well, if you spent a bit less time reading brochures and more time reading the papers you might know,’ smirked Daniel (Fielding, 2014: 157).

ÇM: “Doğrusunu söylemek gerekirse Bosna’da olanları hiçbir zaman tam olarak anlayabilmiş değilim. Ben Bosnalılar, Saraybosna’da oturuyor ve Sırplar da onlara saldırıyor sanıyordum, o zaman Bosnalı Sırplar kim?” “Eh, eğer tatil broşürüne ayırdığın zamanın yarısını gazete okumaya ayırsaydın bilirdin belki,” diye pis pis sırttı Daniel (Fielding, 2015: 167-168).

Yukarıdaki örneklemede, Bosna’daki savaşta olanlara tam olarak akıl erdiremediğini söyleyen Bridget, kafasındaki soru işaretlerini gidermek için Daniel’a bir takım sorular sorar. Daniel da Bridget’e KM’de geçen “ ‘Well, if you spent a bit less time reading brochures and more time reading the papers you might know,’ smirked Daniel” (Fielding, 2014: 157), bölümünde görüldüğü gibi cevap vererek, gazete okumak yerine yalnızca tatil broşürlerini okumayı tercih eden Bridget’i bu tercihten dolayı iğnelemektedir. Örneklemede görüldüğü gibi, bu bölümde iğneleme yoluyla mizah etkisi uyandırılmaya çalışılmış olunup söz konusu mizah türü kaynak kültüre dair herhangi bir kültürel öge barındırmamaktadır, bu yüzden, evrensel mizah kategorisinde değerlendirilebilir. Fakat yine de çevirmenin, birebir çevrildiğinde “Valla, Broşürleri okumaya biraz daha az zaman ayırıp, gazete okumaya daha fazla zaman ayırsaydın bilirdin belki” anlamına gelen “ ‘Well, if you spent a bit less time reading brochures and more time reading the papers you might know,’ ” (Fielding, 2014: 157), cümlesini, kaynak metne sadık bir şekilde, birebir çeviri stratejisi kullanmak yerine, erek odaklı bir çeviri anlayışı çerçevesinde, ikame stratejisi kullanarak ÇM’ye “Eh, eğer tatil broşürüne ayırdığın zamanın yarısını gazete okumaya ayırsaydın bilirdin belki,”(Fielding, 2015: 168), olarak uyarlamayı tercih ettiği düşünülmektedir.

Örnek 15:

Bağlam: Aşağıdaki örneklemede, Patronu Daniel ile küçük bir tatil kaçamağı yapmakta olan Bridget ve Daniel arasında Briget’in kilosuna hakkında geçen sohbete yer verilmektedir.

KM: As I emerged from my bath Daniel was lying on the bed giggling. ‘I’ve got a new diet for you,’ he said. ‘So you *do* think I’m fat.’ ‘Ok, this is it. It’s very simple. All you do is not eat any food which you have to pay for (Fielding, 2014: 159).

ÇM: “Banyodan çıktığımda Daniel yataкта uzanmış kıkır kıkır gülüyordu, “Senin için yeni bir diyet buldum,” dedi. “Yani şişman olduğumu düşünüyorsun.” “Tamam, hepsi bu. Çok kolay. Tek yapman gereken ödemen gereken yiyecekleri yememek” (Fielding, 2015: 169).

Yukarıdaki örneklemede Daniel, Bridget’e KM’de geçen “‘I’ve got a new diet for you,’ he said. ‘So you *do* think I’m fat.’” (Fielding, 2014: 159), cümlesini söyleyerek dolaylı yoldan Bridget’in kilolu olduğunu kast edip kinaye yapmaktadır. Görüldüğü üzere, bu örneklemede kinaye yoluyla mizah etkisi uyandırılmaya çalışılmıştır ve söz konusu mizah herhangi bir kültürel unsur içermemektedir. Bu yüzden

de evrensel mizah kategorisinde değerlendirilebilir. Fakat Çevirmenin yine de de birebir çevrildiğinde “Senin için yeni bir diyetim var,” dedi” anlamına gelen KM’de geçen, “‘I’ve got a new diet for you,’ he said” (Fielding, 2014: 159), bölümünü, erek kitleyi dikkate alıp, erek odaklı ikame stratejisi kullanarak, ÇM’ye, “ “Senin için yeni bir diyet buldum,” dedi” (Fielding, 2015:169) olarak aktardığı düşünülmektedir.

Örnek 16:

Bağlam: Bridget’in annesi, Bridget’i arkadaşlarının evinde düzenlenecek olan bir yemek davetine katılmaya ikna etmek için arar. Fakat annesi, Bridget’in bu davete Daniel ile katılmasını ister ve böylelikle onunla tanışma fırsatı yakalayacaklarını belirtir. Aşağıdaki örnekte, Bridget’in, annesinin ve annesinin arkadaşlarının, sevgilisi Daniel ile tanışma ihtimalini düşünmesi üzerine hissettiği duygular abartılı ve espirili bir dille ifade edilmektedir.

KM: “‘Daniel, could come. We’re all dying to meet him.’ My heart sank at the thought of my relationship with Daniel being dissected in close and intimate detail amongst the Lifeboat luncheons of Northamptonshire” (Fielding, 2014: 164).

ÇM: “ “Daniel da gelerseniz harika olur diye düşündük. Hepimiz onunla tanışmak istiyoruz.” Daniel’la ilişkimin, Northamptonshire’in Lifeboat dernek üyeleri arasında mikroskop altında hücrelerine bölünerek en ince ayrıntısına kadar incelenmesi fikriyle kalbime bir şey oturdu” (Fielding, 2015: 176).

Yukarıdaki örnekte, annesinin, Bridget’i ve Daniel’ı arkadaşlarının verdiği bir yemeğe davet etmesi ve kendilerinin Daniel ile tanışmaya can attıklarını belirtmesi üzerine Bridget, annesinin arkadaşlarının Daniel ile tanışma ihtimalini düşünerek bu konu hakkında hissettiklerini abartılı bir şekilde ifade etmektedir. Görüldüğü gibi bu örnekte, abartı yoluyla mizah etkisi yaratılmaya çalışılmış olup söz konusu mizah herhangi bir kültürel unsur içermemektedir. Bu yüzden de evrensel mizah kategorisinde değerlendirilebilir. Fakat birebir çevrildiğinde, “Daniel ile ilişkimizin Northamptonshire’in Lifeboat öğle yemeğine katılanlar arasında, yakından ve en özel detayına kadar incelenmesi düşüncesiyle kalbim kötüleştii” anlamına gelen “My heart sank at the thought of my relationship with Daniel being dissected in close and intimate detail amongst the Lifeboat luncheons of Northamptonshire” (Fielding, 2014: 164), bölümünü, çevirmenin erek kitleyi dikkate alıp, erek odaklı ikame stratejisi kullanarak ÇM’ye “Daniel’la ilişkimin, Northamptonshire’in Lifeboat dernek üyeleri arasında mikroskop altında hücrelerine bölünerek en ince ayrıntısına kadar incelenmesi fikriyle kalbime bir şey oturdu” (Fielding, 2015: 176), olarak aktardığı ileri sürülebilir.

Örnek 17:

Bağlam: Annesi, arkadaşlarının verdiği yemek davetine Bridget’in Daniel ile katılmasını ister ve bu şekilde, onunla tanışma fırsatı yakalayacaklarını söyler. Bu davete Daniel ile katılmayı kabul eden Bridget ise, davet günü Daniel’ı arar fakat Daniel önemli bir işi çıktığını ve bu yüzden davete katılamayacağını söyler. Bunun üzerine büyük bir hayal kırıklığı yaşayan Bridget, davete yalnız gider. Aşağıdaki örnekte, Bridget’in davettekilerle, Daniel’ın işi çıktığı için gelemediğini söylemesi üzerine, davettekilerin Bridget’e verdiği tepki alaycı bir üslupla ifade edilmektedir.

KM: “ ‘Anyway, how’s this new chap, then?’ What’s he doing working on a Saturday? Durr!!! That is not a very good excuse, is it? How are we going to get you married off at this rate?’ (Fielding, 2014: 169).

ÇM: “ “Herneyse, şu yeni sevgilin nasıl? Cumartesi Cumartesi ne işiymiş bu böyle? Ayyy! Hiç iyi bahane bulamamış doğrusu. Bu hızla gidersen seni nasıl evlendireceğiz?”” (Fielding, 2015: 181).

Yukarıdaki örnekte, Bridget’in davete yalnız katılıp, Daniel’ın işi çıktığı için davete gelemediğini söylemesi üzerine, davettekiler Bridget’in bu gidişle evlenemeyeceğini ima ederek onunla alay etmektedir. Görüldüğü üzere, bu örnekte alaycılık yoluyla mizah etkisi uyandırılmaya çalışılmıştır ve örnekteki mizah türü herhangi bir kültürel unsur içermemektedir. Bu yüzden, evrensel mizah kategorisinde değerlendirilebilir. Çevirmenin de bu sebeple KM’de geçen “How are we going to get you married off at this rate?’ ” (Fielding, 2014: 169), bölümünü kaynak odaklı birebir çeviri stratejisi

tercih ederek ÇM'ye "Bu hızla gidersen seni nasıl evlendireceğiz?" (Fielding, 2015: 181), olarak aktardığı ileri sürülebilir.

Örnek 18:

Bağlam: Bridget'in anne babasının arası çok iyi değildir ve Bridget'in babası aile dostlarının verdiği partiye dul bir kadın olan Bayan Husbands-Bosworth ile katılır. Bu olaydan sonra Bridget, annesiyle konuşur ve annesi stres altında olduğundan bahseder. Bunun üzerine, Bridget de annesinin babasının partiye dul bir kadınla katılmasından ötürü stres altında olduğunu düşünür. Fakat durum öyle değildir. Bridget'in annesi sunmakta olduğu bir televizyon programına davet etmeyi düşündüğü bir konuğa ulaşamaması sebebiyle streslidir. Aşağıdaki örnekleme ise, Bridget ve annesi arasında bu konu hakkında geçen diyaloga yer verilmektedir.

KM: 'Daddy? I'm not under pressure from Daddy. Don't be silly, darling.' 'But the party...and Mrs Husbands-Bosworth.' 'Oh, I know, hilarious. Made a complete silly fool of himself trying to attract my attention. What did she think she looked like, a hamster or something? (Fielding, 2014: 183).

ÇM: "Baban mı? Baban yüzünden gerilim içinde değilim. Saçmalama şekerim." "Ama parti...ve Bayan Husbands-Bosworth." "Ah, biliyorum, çok komik. Dikkatimi çekmek için kendini rezil etti. Kadın neye benzediğini sanıyor öyle, hamstera falan mı?" (Fielding, 2015: 197).

Yukarıdaki örnekleme, Bridget'in, annesine, babasının dul bir kadın olan Bayan Husbands-Bosworth ile partiye katılması sebebiyle mi stresli olduğunu sorması üzerine, annesi sebebin o olmadığını belirtir. Buna ek olarak da, kocasının partiye katıldığı bayan hakkında da alaycı ve aşağılayıcı sözler sarf etmektedir. Görüldüğü üzere, bu örnekleme alaycılık ve aşağılama yoluyla mizah etkisi yaratılmaya çalışılmış olup, söz konusu mizah türü kaynak kültüre dair herhangi bir kültür unsur içermemektedir bu yüzden, evrensel mizah kategorisinde değerlendirilebilir. Çevirmenin de bu yüzden, KM'de geçen "“Oh, I know, hilarious. Made a complete silly fool of himself trying to attract my attention. What did she think she looked like, a hamster or something?”" (Fielding, 2014: 183), bölümünü, kaynak odaklı birebir çeviri stratejisi kullanarak ÇM'ye "“Ah, biliyorum, çok komik. Dikkatimi çekmek için kendini rezil etti. Kadın neye benzediğini sanıyor öyle, hamstera falan mı?”" (Fielding, 2015: 197), olarak aktardığı düşünülmektedir.

Örnek 19:

Bağlam: Günlerden bir gün, bir süre önce eşinden boşanmış ve üst düzey bir hukukçu olan, Bridget'in aile dostlarının oğlu Mark Darcy, kendi evinde anne babasının şerefine parti verir ve partiye Bridget de davetlidir. Bridget partiye gelirken arkadaşı Jude'dan ödünç aldığı elbiseyi giyer. Bridget partide daha evvel tanışmış olduğu, Mark Darcy gibi avukat olan, Mark Darcy'nin kız arkadaşı Natasha ile karşılaşır. Natasha, Bridget'in giydiği elbiseyi uzun uzun inceler. Aşağıdaki örnekleme, Natasha'nın Bridget'in elbisesi hakkında yaptığı yoruma yer verilmektedir.

KM: 'John Rocha?' she said, staring at Jude's dress. 'Last autumn? I recognize the hem.'" (Fielding, 2014: 233).

ÇM: "Sonra Jude'dan ödünç aldığım elbiseye uzun uzun bakıp, "John Rocha bu, değil mi?" dedi. "Geçen sezon? Yakasından tanıdım.'" (Fielding, 2015: 251).

Yukarıdaki örnekleme, Bridget'in, arkadaşı Jude'dan aldığı elbiseyi uzun uzun inceleyen, Mark Darcy'nin kendisi gibi avukat olan kız arkadaşı Natasha, Bridget'in elbisesinin bir önceki sezondan olduğunu söyleyerek onunla alay edip onu aşağılamaktadır. Görüldüğü üzere, bu örnekleme alaycılık ve aşağılama yoluya mizah etkisi uyandırılmaya çalışılmış olup söz konusu mizah etkisi kaynak kültüre ait bir kıyafet markası olan "John Rocha" üzerinden yaratıldığı için örnekleme mizah türü kültürel mizah kategorisinde değerlendirilebilir. Fakat çevirmenin uyarılama yapmak yerine, KM'de geçen " 'John Rocha?' she said, staring at Jude's dress. 'Last autumn? I recognize the hem.'" (Fielding, 2014: 233), bölümünü kaynak metne sadık kalarak, kaynak odaklı birebir çeviri stratejisi kullanarak, ÇM'ye "Sonra Jude'dan ödünç aldığım elbiseye uzun uzun bakıp, "John Rocha bu, değil mi?" dedi. "Geçen sezon? Yakasından tanıdım.'" (Fielding, 2015: 251), olarak aktardığı ileri sürülebilir.

Örnek 20:

Bağlam: Yeni yıldan sonra yaşamında yeni bir sayfa açan ve hayatında kilo verme, yiyip içtiğine, alkol ve sigara tüketimine dikkat etme gibi bir takım değişiklikler yapmayı planlayan Bridget, belirtilen konularda kat ettiği değişiklikleri roman boyunca bir günlük şeklinde kaleme almaktadır. Aşağıdaki örnekleme ise, yılsonu yaklaşırken, Bridget'in bu kararlar doğrultusunda hayatında gerçekleştirdiği değişimlere yer verilmektedir.

KM: 9st 5 (oh God, have turned into a Santa Claus, Christmas pudding or similar), alcohol units 2 (total triumph), cigarettes 3 (ditto), calories 2657 (almost entirely gravy), totally insane Christmas gifts 12, number of Christmas gifts with any point to them whatsoever 0, philosophical reflections on the meaning of the Virgin Birth 0, number of years since self was Virgin, hmmm (Fielding, 2014: 300).

ÇM: Kilo 59,3 (Tanrım, Noel Baba'ya döndüm, pasta gibi bir şeyim), alkol 2 (büyük zafer), sigara 3 (aynen), kalori 2657 (neredeyse tamamı sos), Noel hediyesi 12, herhangi bir anlam ifade edecek Noel hediyesi 0, Bakire Doğum üzerine felsefi kafa yorma 0, bakire olmadığımndan bu yana geçen yıl sayısı, hımmm (Fielding, 2015: 319).

Yılsonu yaklaşırken, yılın başında verdiği değişim kararları hakkında kat ettiği ilerlemeleri eser boyunca günlük şeklinde kaleme alan Bridget, artan kilosuyla birlikte, fiziksel görünüşü hakkında KM'de "9st 5 (oh God, have turned into a Santa Claus, Christmas pudding or similar)..." (Fielding, 2014: 300), bölümünde görüldüğü gibi, alaycı ve aşağılayıcı ifadeler kullanarak kendi görüntüsüyle alay etmektedir. Bu örnekleme, alaycılık yoluyla mizah etkisi uyandırılmaya çalışıldığı düşünülmektedir ve örneklemedeki mizah duygusu, kaynak kültüre ait bir figür olan Noel Baba (Santa Claus) ve Noel pudingi (Christmas pudding) üzerinden yaratılmaya çalışıldığı için örneklemedeki mizahın kültürel mizah kategorisinde olduğu düşünülmektedir. Çevirmenin de bu yüzden birebir çevrildiğinde "Noel pudingi" anlamına gelen KM'de geçen "Christmas pudding" ifadesini erek kültür ve normlarını dikkate alıp, erek odaklı ikame stratejisi kullanarak, ÇM'ye "Kilo 59,3 (Tanrım, Noel Baba'ya döndüm, pasta gibi bir şeyim)..." (Fielding, 2015: 319) bölümünde görüldüğü gibi "pasta gibi bir şeyim...." (Fielding, 2015: 319) olarak uyarladığı düşünülmektedir.

4. ÇALIŞMANIN BULGULARI

Bir önceki bölümde verilen analiz verileri doğrultusunda bu bölümde, bulgular tablolarında sayısal ve yüzdelik oranlar şeklinde sunulmaktadır. İlk olarak, Tablo 1, Raphaelson West'in (1989) ortaya koyduğu "evrensel, kültürel ve dilsel mizah" türlerinin, örneklemlerde görülme sıklığını sayısal ve yüzdelik oranlar halinde sunmayı amaçlamakla birlikte, tablodaki bulguların, araştırma sorularından ilk soruya cevap olacağı düşünülmektedir.

Tablo 1: Raphaelson West'in Sınıflandırmasına Göre Evrensel, Kültürel ve Dilsel Mizah Türlerinin Örneklemlerde Tespit Edilme Sıklığı

	N	%
Evrensel Mizah	12	60
Kültürel Mizah	8	40
Dilsel Mizah	0	0
Toplam	20	100

Tablo 1'e göre, eserden seçilen toplam 20 örnekleme bakıldığında, Raphaelson West'in (1989) mizah türlerinden, evrensel ve kültürel mizah türü tespit edilirken, örneklemlerde herhangi bir dilsel mizah türüne rastlanmadığı görülmektedir. Eserde tespit edilen mizah türlerinin görülme oranına değinmek gerekirse; %60'lık oranla örneklemlerde en çok evrensel mizah tespit edilirken, bunu % 40 ile kültürel mizahın takip ettiği görülmektedir.

Tablo 2'de ise, örneklemleri çevirirken çevirmenin kullandığı mizah çeviri stratejilerinin neler olduğu ve bu stratejilerden hangilerinin ne kadar sıklıkla kullanıldığı, sayısal ve yüzdelik oranlar şeklinde sunulurken, Tablo 2'deki bulguların ise, araştırma sorularından 2. soruya cevap olacağı düşünülmektedir.

Tablo 2: Örneklemelerin Çevirisinde Kullanılan Mizah Çeviri Stratejileri ve Bu Stratejilerin Tercih Edilme Sıklığı

	n	%
Birebir Çeviri	11	55
İkame/ Uyarlama/ Serbest Çeviri	9	45
Çıkarma Stratejisi	0	0
Açıklama /Dipnot	0	0
Bölme / Ayırma Stratejisi	0	0
Toplam	20	100

Tablo 2'nin sonuçlarına göre, örneklemdeki mizahi unsurların aktarımında çevirmenin sırasıyla en çok birebir çeviri ve ikame / uyarlama/ serbest çeviri stratejilerini kullandığı görülürken; çıkarma, açıklama/ dipnot ve bölme/ ayırma stratejilerinden herhangi birini kullanmadığı görülmektedir. Tablo 2'deki sonuçlara göre; tercih edilen birebir çeviri ve ikame / uyarlama/ serbest çeviri stratejilerinin tercih edilme oranına değinmek gerekirse; mizah çevirisinde en çok kullanılan stratejinin % 55'lik bir oranla birebir çeviri stratejisi olduğu görülürken, bu stratejiyi % 45'lik kullanım sıklığıyla ikame/ uyarlama/ serbest çeviri stratejisinin takip ettiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 3 ise, örneklemelerin çevirisinde, kaynak ve erek odaklı çeviri kuramlarından hangisinin ne sıklıkla benimsendiğini sayısal ve yüzdeler oranlar hâlinde gösterirken, bu tablodaki sonuçların araştırma sorularından 3. soruya cevap olacağı düşünülmektedir.

Tablo 3: Örneklemeleri Çevirirken Benimsenen Çeviri Kuramlarının Görülme Oranı

	N	%
Kaynak Odaklı	11	55
Erek Odaklı	9	45
Toplam	20	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi; eserden alınan örneklemdeki mizahi unsurların çevirisinde, % 55'lik oranla, çevirmenin, en çok kaynak odaklı bir çeviri anlayışı benimsediği tespit edilirken, bunu, % 45'lik bir orana sahip, erek odaklı çeviri anlayışının takip ettiği görülmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere, çalışmadaki verilere göre, çevirmenin mizah çevirisinde erek odaklı çeviri anlayışından ziyade, en çok kaynak odaklı çeviri anlayışı benimsemesinden hareketle, çevirmenin hedef kitleyi ve hedef metni dikkate almak yerine, kaynak metne sadık kaldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 4'te ise örneklemelerde tespit edilen, Raphealson West'in (1989) ileri sürdüğü evrensel, kültürel ve dilsel mizah türlerinin aktarımında kullanılan çeviri stratejileri ve bunların tercih edilme sıklığı sayısal ve yüzdeler oranlar şeklinde verilmektedir. Tablo 5'te verilen bulguların ise araştırma sorularından 4., 5. ve 6. soruya cevap olacağı düşünülmektedir.

Tablo 4: Örneklemelerde Raphealson West'in Mizah Türü Sınıflandırmasına (Evrensel, Kültürel ve Dilsel Mizah) Göre Kullanılan Çeviri Stratejileri ve Bunların Tercih Edilme Sıklığı

	Evrensel Mizah		Kültürel Mizah		Dilsel Mizah	
	N	%	n	%	n	%
Birebir Çeviri	6	50	5	62,5	0	0
İkame/ Uyarlama/ Serbest Çeviri	6	50	3	37,5	0	0
Çıkarma Stratejisi	0	0	0	0	0	0
Açıklama/ Dipnot	0	0	0	0	0	0
Bölme/ Ayırma Stratejisi	0	0	0	0	0	0
Toplam	12	100	8	100	0	0

Tablo 4'ün sonuçlarına göre; seçilen toplam 20 örnekte, 12 kez görülme sıklığıyla örneklemelerin %60'lık dilimini oluşturan evrensel mizah türünün çevirisinde; çevirmenin birebir çeviri ve ikame/uyarlama/ serbest çeviri stratejilerini tercih ettiği görülürken; çıkarma, açıklama/ dipnot ve bölme/ ayırma stratejilerinden herhangi birini kullanmadığı söylenebilir. Yine, Tablo 4'e göre, evrensel mizah türlerinin aktarımında kullanılan çeviri stratejilerinin kullanılma sıklığına değinmek gerekirse; evrensel mizah türünün çevirisinde, % 50 'lik bir oranla, birebir çeviri ve ikame/ uyarlama/ serbest çeviri stratejisinin eşit oranda tercih edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Ayrıca, yine Tablo 4'e göre, toplam 20 örnekleme, 8 kez görülme sıklığıyla örneklemelerin %40'lik kısmını oluşturan kültürel mizah türünün çevirisinde ise; çevirmenin, birebir çeviri ve ikame/uyarlama/serbest çeviri stratejisini kullandığı görülürken; çıkarma, açıklama/ dipnot ve bölme/ ayırma stratejilerinden herhangi birini kullanmadığı söylenebilir. Tercih edilen stratejilerin kullanılma sıklığına değinmek gerekirse; kültürel mizahın aktarımında % 62,5'luk bir oranla, en çok başvurulan stratejinin birebir çeviri stratejisi olduğu görülürken, bunu % 37,5'luk kullanılma sıklığıyla ikame stratejisinin takip ettiği söylenebilir. Buradan anlaşıldığı üzere, kültürel mizah unsurlarını hedef metne aktarırken bu tür espirilerin kültürel unsur içermesinden dolayı, hedef metne uyarlanması gerektiğini savunan araştırmacıların (Han, 2011; Zabalbeascoa, 1993: 301) aksine, çevirmenin, erek kitleyi dikkate alarak, erek odaklı ikame stratejisini tercih etmek yerine, kaynak metne sadık kalarak, en çok birebir çeviri stratejisini tercih etmesinden anlaşılacağı gibi, çevirmenin kültürel mizah unsurlarını çevirirken problem yaşadığı ve bu unsurları hedef kültüre tam olarak çeviremediği sonucuna ulaşılmaktadır. Bunun sonucunda da kültürel mizah kayıplarının yaşandığı ileri sürülmektedir.

Tablo 5'te ise tüm örneklemelerde bulunan evrensel, kültürel ve dilsel mizah türlerinin aktarımında benimsenen çeviri kuramlarının ne olduğu ve bunların ne sıklıkla tercih edildiği sayısal ve yüzdelik oranlar halinde verilmektedir. Bu tablodaki bulguların ise araştırma sorularından 7. soruya cevap olacağı düşünülmektedir.

Tablo 5: Örneklemelerde Tespit Edilen Evrensel, Kültürel ve Dilsel Mizah Türlerine Göre Benimsenen Çeviri Kuramlarının Görülme Oranı

	Evrensel Mizah		Kültürel Mizah		Dilsel Mizah	
	n	%	n	%	n	%
Kaynak Odaklı	6	50	5	62,5	0	0
Erek Odaklı	6	50	3	37,5	0	0
Toplam	12	100	8	100	0	0

Tablo 5'teki bulgulardan yola çıkarak; örneklemelerin 12 adetini meydana getiren evrensel mizah türünü hedef metne aktarırken, çevirmenin % 50'lik bir oranla kaynak ve erek odaklı çeviri anlayışını aynı oranda benimsediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Buna ek olarak, yine Tablo 5'teki bulgular çerçevesinde; örneklemelerin 8 adetini oluşturan kültürel mizah türünün aktarımında ise herhangi bir mizah kaybı yaşamamak adına, erek odaklı çeviri anlayışı benimsemek yerine, çevirmenin % 62,5'luk bir oranla en çok kaynak odaklı çeviri anlayışını benimseyerek, kaynak metne sadık kalmayı tercih ettiği görülmektedir. Bunu % 37,5'luk bir oranla erek odaklı çeviri anlayışının takip ettiği söylenebilir. Buradan anlaşılacağı üzere, bu çalışmada çevirmenin kültürel mizah unsurlarını çevirirken, erek kitleyi dikkate alıp, erek odaklı ikame stratejisi kullanmak yerine, en çok kaynak metne sadık kalıp kaynak odaklı bir çeviri anlayışı tercih etmesi, daha önce de belirtildiği gibi, çevirmenin kültürel mizah unsurlarını çevirirken problem yaşadığını ve bunun da kültürel mizah aktarımında mizah kayıplarına neden olduğunu göstermektedir.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Çeviri çalışmalarında yeni olduğu kadar oldukça zor bir alan olan mizah çevirisini konu alan bu çalışmanın, bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara ve mizah çevirisi yapacak çevirmenlere hem kuramsal bilgi sunarak, mizah çevirisi ile ilgili teorik bilgi vermeye çalışması, hem de bu süreci nasıl yürütecekleri hakkında çeşitli araştırmacıların üzerinde mutabık olduğu bir takım yöntem ve stratejiler sunması açısından, mizah çevirisi alanında yol gösterici bir rol üstlendiği düşünülmektedir.

Yapılan çeviri analizleri dikkate alınarak, genel hatlarıyla çalışmanın bulgularını özetlemek gerekirse, bu çalışma sonucunda aşağıda verilen sonuçlara varıldığı söylenebilir;

➤ Raphaelson West'in (1989) ortaya koyduğu evrensel, kültürel ve dilsel mizah türleri göz önüne alındığında, örneklemelerde en fazla evrensel mizah türüne rastlanırken bunu kültürel mizahın takip ettiği fakat herhangi bir dilsel mizah türüne rastlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İngiltere'den Endonezya'ya film alt yazısındaki mizah unsurlarının çevirisini konu alan ve mizah türlerini saptamak için aynı bu çalışmada olduğu gibi, Raphaelson West'in (1989) ortaya attığı (evrensel, kültürel ve dilsel) mizah türlerini dikkate alan benzer bir çalışmanın sonucuna göre ise; Raphaelson West'in evrensel, kültürel ve

dilsel mizah unsurlarından örneklem olarak seçilen filmde, üç mizah türünün hepsine rastlanmıştır (Chairina, 2014: 23-24).

➤ Çalışmada, eserin çevirisinde çevirmenin kullandığı düşünülen çeviri stratejilerinden bahsetmek gerekirse; çevirmenin örneklerdeki mizah türlerinin aktarımında, sırasıyla en fazla birebir ve ikame / uyarlama/ serbest çeviri stratejilerini kullandığı saptanırken; çıkarma, açıklama/ dipnot ve bölme/ ayırma stratejilerinden ise herhangi birini kullanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mizah çevirisi alanında tercih edilen stratejilerin tespit edildiği farklı bir çalışmada ise, çevirmenlerin mizah çeviri stratejilerinden yeniden üretme, ikame stratejilerini daha çok tercih ettiği saptanırken; çıkarma, yerelleştirme ve telafi stratejilerini diğer stratejilere oranla daha az tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Kashikolaei & Kasmani, 2015). Bu çalışmanın sonuçlarına göre; çevirmenin en çok kaynak odaklı birebir çeviri stratejisini kullanıp, erek odaklı olarak bilinen ikame stratejisini daha az kullanması, buna ek olarak, çıkarma, açıklama/ dipnot ve bölme/ ayırma stratejilerinden ise herhangi birini kullanmaması, çevirmenin hedef kitleyi dikkate almak yerine, kaynak metne sadık bir şekilde, kaynak odaklı bir çeviri anlayışını kabul ettiğini göstermektedir. Bu durumdan da, çevirmenin kültürel mizah unsurlarını çevirirken problem yaşadığı bu sebeple de mizah kayıplarının ortaya çıktığı sonucuna varılmaktadır.

➤ Çevirmenin mizah çevirisinde benimsediği kaynak ve erek odaklı çeviri kuramlarına göz atmak gerekirse; çevirmenin, mizah çevirisinde en çok kaynak odaklı çeviri anlayışını benimsediği görülmektedir. Bu durumdan yola çıkarak, bir önceki sonuçlarla doğru orantılı bir şekilde, çevirmenin, hedef kitle ve metinden ziyade, kaynak metne sadık kaldığı ve bunun da zaman zaman mizah kayıplarına neden olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

➤ Raphaelson West'in (1989) ortaya koyduğu (evrensel/ kültürel/ dilsel) mizah türlerine göre; örneklerde en fazla saptanan evrensel mizah türünün aktarımında; çevirmenin birebir çeviri ve ikame/uyarlama/ serbest çeviri stratejisini eşit miktarda kullandığı görülürken; çıkarma, açıklama/ dipnot ve bölme/ ayırma stratejilerinden herhangi birini kullanmadığı görülmektedir. Kültürel mizah türünün aktarımında ise; çevirmenin sırasıyla en çok birebir ve ikame/uyarlama/ serbest çeviri stratejilerini tercih ettiği görülmekle birlikte, çıkarma açıklama/ dipnot ve bölme/ ayırma stratejilerinden herhangi birini tercih etmediği görülmektedir. Buna ek olarak, Jabbari ve Ravizi (2012)'nin mizah çevirisi üzerine yürüttüğü bir çalışmada da evrensel mizah unsurları hedef metne aktarılırken, en çok birebir çeviri stratejisinin kullanıldığı saptanmış, ikinci sırada ise serbest çeviri olarak da bilinen ikame stratejisinin tercih edildiği görülmüştür, kültürel mizah unsurlarının çevirisinde ise en çok çıkarma stratejisine başvurulduğu saptanmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, bu çalışmada ise; çevirmenin, evrensel mizah unsurlarını aktarırken, birebir çeviri ve ikame stratejisini eşit oranda kullandığı saptanırken, kültürel mizah unsurlarının çevirisinde ise; kaynak metne sadık kalarak, en çok birebir çeviri stratejisini tercih ettiği görülmektedir. Bu durumdan da, kültürel mizahın yalnızca kendi kültürleri içinde komik olarak algılandığı, o kültür dışında kalanlar tarafından komik olarak algılanmadığını, bu yüzden, kültürel açıdan değerlendirildiğinde mizah aktarımını zor hale getiren şeyin kültürel farklılıklardan kaynaklanan sorunlar olduğunu savunan Tisgam'ın (2009) düşünceleriyle doğru orantılı olarak; çevirmenin, kültürel mizah unsurlarını çevirirken sorun yaşadığı, bunun sonucunda da, hedef kitleye mizah duygusunu yeterince yansıtamadığı ve daha önce de bahsedildiği gibi, bunun da kültürel mizah kayıplarına neden olduğu gerçeğine ulaşılmaktadır.

➤ Ayrıca, bu çalışmada, evrensel mizah türünün aktarımında; erek ve kaynak odaklı çeviri anlayışının eşit derecede benimsendiği görülürken, kültürel mizahın aktarımında ise erek odaklı bir çeviri anlayışından ziyade, çevirmenin en fazla kaynak odaklı çeviri anlayışı benimseyerek, kaynak metne sadık kalmasından dolayı, kültürel mizahı hedef metne çevirirken yeterince başarılı olamadığı sonucuna ulaşılrken, bunun da yine zaman zaman kültürel mizah kayıplarıyla sonuçlandığı gerçeğine varılmaktadır.

Çalışma sonucunda elde edilen bütün bulgular doğrultusunda, genel olarak çalışmanın sonucunu özetlemek gerekirse; çalışmada, evrensel mizah unsurlarının erek kitle tarafından kolaylıkla anlaşılabilirliğini, bu sebeple de evrensel mizahın ikame ya da uyarlama olmadan birebir çeviri stratejisi kullanılarak çevrilebileceğini savunan Zabalbeascoa'nın (1993; 2005: 189) görüşünden farklı olarak bu çalışmada çevirmen, evrensel mizah unsurlarını aktarırken birebir çeviri ve ikame stratejisini eşit derecede tercih etmiştir. Kültürel mizahı hedef metne çevirirken, bu tür espirilerin kültürel unsurlar

içermesinden dolayı erek kültüre uyarlanması gerektiğini ileri süren araştırmacıların (Han, 2011; Zabalbeascoa, 1993: 301) savunduğunun aksine, kültürel mizah unsurlarının aktarımında ise; çevirmenin, erek kitleyi dikkate alıp, erek odaklı ikame stratejisi kullanmak yerine, kaynak metne sadık kalıp, en çok birebir çeviri stratejisi kullanması ve birebir çeviri stratejisine kıyasla ikame stratejisini daha az tercih edip ikinci plana atmasından anlaşılacağı üzere, çevirmenin, özellikle kültürel mizah unsurlarını çevirirken sorun yaşadığı ve hedef kitlede mizah duygusunu yeterince uyandıramadığı düşünülmektedir. Genel olarak, yukarıda anlatılanlardan anlaşılacağı üzere, bu çalışmada, çevirmenin evrensel mizah türüne kıyasla, kültürel mizah unsurlarını aktarırken zaman zaman sorunlar yaşadığı ve bunun da kültürel mizah unsurlarının aktarımında mizah kayıplarına yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- AGELI, N. (2014). For Better or for Worse- The Challenges of Translating English Humour into Arabic. *The Journal of Human Sciences*, 23, 414-426.
- ARMSTRONG, N. (2005). *Translation, Linguistics, Culture. A French-English Handbook*. Clevedon, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters LTD.
- ATTARDO, S. (2002). Translation and Humour. *The Translator*, 8(2),173-194, 20 Haziran 2019 tarihinde <https://doi.org/10.1080/13556509.2002.10799131> adresinden alındı.
- BAYKAN, B. (2014). Women's Reading and Writing Practices: Exploring Chick-Lit as a Site of Struggle in Popular Culture and Literature. *Proceedings of SOCIOINT14 - International Conference on Social Sciences and Humanities*, 766-773, 20 Haziran 2019 tarihinde http://www.ocerint.org/Socioint14_ebook/papers/412.pdf adresinden alındı.
- BERGER, A. A. (1993). *An Anatomy of Humor*. New Jersey, Transaction Publishers.
- BERK, Ö. (2005). *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi*. İstanbul: Multilingual.
- CHAIRINA, A. (2014). *Humor Translation in the Simpsons Movie From English into Indonesian*. The Degree of Strata One, State Islamic University Syarif Hidayatullah Jakarta, 20 Haziran 2019 tarihinde <http://repository.uinjkt.ac.id/dspace/bitstream/123456789/29412/1/AISYAH%20CHAIRINA-FAH.pdf> adresinden alındı.
- CRESWELL, J. W. (2018). Nitel Çalışma Tasarımı. Çev. A. BUDAK ve İ. BUDAK, M. BÜTÜN ve S. B. DEMİR içinde, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (Üçüncü Baskı) (s.42-67), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- FERRIS, S. and YOUNG, M. (2006). Introduction. S. FERRIS and M. YOUNG içinde, *Chick Lit the News Woman's Fiction* (s.1-13), New York, London: Routledge,.
- FIELDING, H. (2014). *Bridget Jones's Diary*. London: Picador.
- FIELDING, H. (2015). *Bridget's Jones'un Günlüğü*. Çev. Bige TURAN, İstanbul: Pegasus Yayınları.
- GÜRÇAĞLAR TAHİR, Ş. (2014). *Çevirinin ABC si*. (İkinci Baskı.), İstanbul: Say Yayıncılık.
- HAN, Q. (2011). On Over-compensation and Principles of Linguistic Humor E-C Translation. *Journal of Language Teaching and Research*, 2(4),832-836.
- HARZEWSKI, S. (2006). Tradition and Displacement in the New Novel of Manners. S. FERRIS and M. YOUNG içinde, *Chick Lit the News Woman's Fiction* (s.29-46), New York London: Routledge.
- JABBARI, A. A. and RAVIZI, Z. N. (2012). Dubbing Verbally Expressed Humor: An Analysis of American Animations in Persian Context. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2(5), 263-270.
- KASHIKOLAEI, S. and KASMANI, M. (2015). The Strategies Applied in Translating Humor for Ages 8 to 12 on the Basis of Attardo's Model from English into Persian. *International Journal of Language Learning and Applied Linguistics World*, 9(2), 208-220.

- MATEO, M. (1995). The Translation of Irony. *Meta*, 40(1), 171–178, 20 Haziran 2019 tarihinde <https://doi.org/10.7202/003595ar> adresinden alındı.
- MERRIAM, S. B. (2013). Nitel Vaka Çalışması. Çev. E. KARADAĞ, S. TURAN içinde, *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber?* (s.39-55), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- MLYNOWSKI, S. and JACOBS, F. (2006). *See Jane Write: A Girl's Guide to Writing Chick Lit*. Philadelphia, Quirk Books.
- PEREZ-SERRANO, E. (2009). Chick lit and Marian Keyes: The Ideological Background of the Genre. *Working Papers on the Web*, 21 Haziran 2019 tarihinde <http://extra.shu.ac.uk/wpw/chicklit/perezserrano.html> adresinden alındı.
- RAPHAELSON-WEST, D. S. (1989). On the Feasibility and Strategies of Translating Humour. *Meta:Translators' Journal*, 34(1), 128-141, 20 Haziran 2019 tarihinde <https://doi.org/10.7202/003913ar> adresinden alındı.
- TISGAM, K. H. (2009). Translating Cultural Humour: Theory and Practice. *Iraqi Academic Scientific Journals*, 5(9), 79-121.
- YAKIN, O. (1999). *Traslation of Humour with Special Reference to the Cartoons In 'Leman' and Other Popular Weekly Humour Magazines Of Turkey*. Doctoral dissertation, The University of Warwick, UK, 20 Haziran 2019 tarihinde <http://wrap.warwick.ac.uk/4367/> adresinden alındı.
- YALÇIN, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, Ş. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Onbirinci Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık,
- ZABALBEASCOA, P. (1993). *Developing Translation Studies to Better Account for Audiovisual Texts and Other New Forms of Text Production*. Doctoral dissertation, University of Lleida, Spain, 20 Haziran 2019 tarihinde https://www.academia.edu/4729905/Developing_Translation_Studies_to_Better_Account_for_Audiovisual_Texts_and_Other_New_Forms_of_Text_Producti_on_PhD_Thesis_1993_by_Patrick_Zabalbeascoa adresinden alındı.
- ZABALBEASCOA, P. (1996). Translating Jokes for Dubbed Television Situation Comedies. *Translator*, 2(2), 235–257, 20 Haziran 2019 tarihinde <https://doi.org/10.1080/13556509.1996.10798976> adresinden alındı.
- ZABALBEASCOA, P. (2005). Humor and Translation—an Interdiscipline. *Humor*, 18(2), 185-207, 20 Haziran 2019 tarihinde <https://doi.org/10.1515/humr.2005.18.2.185> adresinden alındı.